

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2012

Marek Musil

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií Brno

Právní aspekty nesezdaného soužití

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. et Mgr. Zdeňka Vaňková

Vypracoval:
Marek Musil

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Právní aspekty nesezdaného soužití“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu a prameny uvedené v seznamu literatury.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno 15. dubna 2012

Marek Musil

Poděkování

Především velice děkuji PhDr. et Mgr. Zdeňce Vaňkové, za cenné rady, vstřícnost, čas a ochotu, kterou mi poskytla při vedení této bakalářské práce.

Dále bych na tomto místě rád poděkoval své rodině za jejich trpělivost, morální podporu a pomoc, kterou mi všichni poskytli, a které si nesmírně vážím.

Marek Musil

OBSAH

Úvod	3
Cíl	5
1. Nesezdané soužití	6
1.1. Definice pojmu nesezdané soužití	6
1.2. Charakteristika nesezdaného soužití	8
1.3. Historie nesezdaného soužití	9
1.4. Legislativní zakotvení nesezdaného soužití	12
1.5. Nabývání majetku v nesezdaném soužití	13
1.6. Výchova dětí	15
2. Soužití v manželství	16
2.1. Uzavření sňatku	16
2.2. Rodina a její postavení ve společnosti	19
2.3. Změny v současné rodině	21
2.4. Nabývání majetku v manželství	23
2.5. Společné jmění manželů	24
2.6. Právo na poskytnutí informací	25
2.7. Dědění	27
2.8. Rozvod manželství	28
2.9. Postoj k manželství a nesezdanému soužití v ČR v současnosti	30
2.10. Dílčí závěr	30

3. Empirická část

3.1. Cíl průzkumu	31
3.2. Použitá metoda	32
3.3. Způsob výběru respondentů.....	32
3.4. Faktory výběru respondentů.....	32
3.5. Kazuistiky.....	34
3.5.1. Kazuistika 1	34
3.5.2. Kazuistika 2	36
3.5.3. Kazuistika 3	38
3.5.4. Kazuistika 4	40
3.5.5. Kazuistika 5	42
3.5.6. Kazuistika 6	43
3.6. Analýza výsledků	45
3.7. Výsledky kvalitativního průzkumu	52
3.8. Dílčí závěr	54
Závěr.....	55
Resumé	58
Anotace	58
Klíčová slova	58
Seznam použité literatury a pramenů	60

Úvod

Jako téma bakalářské práce jsem si zvolil „Právní aspekty nesezdaného soužití“. Důvodem volby je nejen skutečnost, že vzhledem k charakteru dnešní doby se mění přístup lidstva k tradičním hodnotám, mezi které patří mimo jiné i rodina, manželství, apod., ale jedním z rozhodujících impulsů byla i osobní zkušenost. Shodou okolností v době výběru témat se s dotazem na další možný postup týkající se dědického řízení na mě obrátil rodinný příslušník, kterému po dlouhodobém soužití ve volném svazku zemřel partner a jeden z právních aspektů se mě tak přímo dotkl a lze tedy říci, jedním ze stěžejních faktorů, který sehrál svou roli při výběru tématy byl ryze osobní zájem.

Přestože já sám již téměř dvě desítky let žiji v harmonickém manželském svazku, z něhož vzešly dvě děti, a v otázce soužití dvou osob opačného jsem tedy konzervativní, neboť preferuji úředně potvrzený, legitimní manželský svazek, uvědomil jsem si, že nesezdané soužití jakožto alternativní forma soužití a jeho možné důsledky s sebou přináší celou řadu sociálních jevů a právních problémů.

I když, jak jsem již výše uvedl, osobně jsem zastáncem soužití ve formě úředně potvrzeného rámce, nejsem propagátorem ideje, že pro harmonický vývoj vztahu, potažmo výchovu dětí v rodině má manželství nenahraditelnou a nezastupitelnou funkci. Koneckonců při zevrubném pohledu do svého okolí jsem si uvědomil, kolik nejen mladých v dnešní hektické době žije s partnerem a vychovává děti ve volném svazku.

Samozřejmě, že každý jedinec lidské společnosti, který přemýšlí o společném životě s jiným jedincem v některé z existujících partnerských forem, by si měl být vědom, že každý způsob soužití s sebou může přinášet nejen různé výhody, ale i nevýhody, které se k té či oné formě soužití vztahují, a v případě nepředvídané události mohou její důsledky zásadně ovlivnit další život jedince. Mnohý z partnerů si až v krajních situacích uvědomuje, že lehkovážně podcenil zejména právní důsledky plynoucí z charakteru své formy soužití.

Nejprve jsem se rozhodl, že si ověřím, jakým směrem se formy soužití ubírají v posledních letech v naší zemi. Porovnal jsem výsledky ze sčítání lidu, domů a bytů provedené 1.3.2001 a údaje ze sčítání lidu, domů a bytů provedeného dne 26.3.2011 zveřejněné Českým statistickým úřadem¹. „Zjistil jsem, že v roce 2001 uvedlo do kolonky stav „svobodný“ celkem 2.107.595 mužů z celkového počtu 4.982.071, což činí 42,3%, a v roce 2011 uvedlo stav „svobodný“ 2.326.894 z celkového počtu 5.188.188 mužů, což činí 44,8%. Stejně tak tomu bylo u žen, kdy v roce 2001 do kolonky stav uvedlo „svobodná“ 1.725.980 žen z celkového počtu 5.247.989, což činí 32,9%, v roce 2011 do kolonky stav uvedlo „svobodná“ celkem 1.896.044 z 5.374.026 zúčastněných žen, což činí 35,3%. Do výpočtů nezahrnoval výsledky uváděné v kolonkách vdovec-vdova a rozvedený-rozvedená. Následně jsem upřesnil dotaz na osoby starší 15-ti let. Z výsledků zveřejněných Českým statistickým úřadem na výše uvedených webových stránkách jsem zjistil, že pokud jde o muže, v roce 2001, kdy do kolonky svobodný vyplnilo údaj 2.107.595 mužů z počtu 4.133.067, což činí 50,9%, v roce 2011 to bylo 2.326.894 dotazovaných z 4.404.390, což je 52,8%. U žen potom, v roce 2001 do kolonky svobodná zapsalo svůj stav 1.725.980 dotazovaných z 4.442.131, což je 38,8% a v roce 2011 již stejný údaj uvedlo 1.896.044 žen ze 4.630.154 obyvatelek ČR starším 15-ti let, což činí 40,9%“².

Považujeme-li tedy zveřejněné údaje ze sčítání lidu za relevantní, lze objektivně odůvodnit závěr, že pokud za posledních 10 let v naší zemi vzrostl počet nesezdaných žen i nesezdaných mužů, logicky muselo dojít k navýšení počtu nesezdaných soužití.

Do roku 1989 oficiální místa razila heslo, že rodina je základ státu. Znáám případ, kdy 16-leté děvče otěhotnělo, a její rodiče žádaly úřady o umožnění sňatku, protože přivést na svět dítě svobodná, nebo zůstat svobodnou matkou bylo před rokem 1989 považováno za něco zcela nemyslitelného.

V současné době se naopak nikdo nepozastaví nad párem, který spolu sdílí domácnost, vychovává řádně i několik dětí, žije rodinným životem a to vše, aniž svůj vztah legalizoval v souladu s platnou legislativou, tedy úředním nebo církevním sňatkem.

1 www.czso.cz/sldbvo 1.3.2012

2 Zpracoval autor na základě údajů zveřejněných na www.czso.cz/sldbvo

Svou práci jsem rozdělil na dvě části. Teoretickou a empirickou. V teoretické jsem se rozepsal o neformálním partnerském svazku jakožto vztahu mezi dvěma osobami opačného pohlaví a manželství. Pokusil jsem se definovat oba pojmy, vyložit jejich historii a právní úpravy. V empirické části jsem vycházel z polostrukturovaných rozhovorů, které mi byly spíše oporou, protože někteří z respondentů považovali téma za citlivé a ne na každou otázku byli ochotni odpovědět. Zajímalo mě, co vede současnou populaci ve věku 20-45 let k upřednostňování soužití ve formě neformálního svazku před soužitím ve formě legitimního manželství.

CÍL

Nekladu si za cíl porovnávat kvalitu života v manželství a v neformálním svazku. Rád bych však z různých úhlů nahlédl na obě formy partnerského soužití a pokusil se, jako již mnoho lidí přede mnou, odpovědět na otázky, co je nejčastějším motivem pro volbu formy partnerského soužití a zda jsou si partneři vědomi kladů, záporů a možných dopadů spojených s volbou formy vzájemného soužití, přestože najít odpovědi na tyto otázky nebude jednoduché. Každý totiž může mít o té či oné formě soužití jiné představy a jiná očekávání.

1. Nesezdané soužití

1.1. Definice pojmu nesezdané soužití

Nesezdané soužití není v právním řádu ČR nijak definováno. Obecně jde o dvě osoby opačného pohlaví které spolu dlouhodobě bydlí a hospodaří aniž by byly vázány církevním nebo úředním sňatkem. Přesto některé právní normy s touto formou soužití počítají. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších změn a doplnění hovoří o společně posuzovaných osobách,³ zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších změn a doplnění hovoří o taktéž hovoří o společně posuzovaných osobách (rodiče, partneři, jiné osoby, které společně užívají byt)⁴, zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení v platném znění, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, kde se praví, že „Svědék je oprávněn odepřít vypovídat, jestliže by výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojení, manželu, partneru nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní“.⁵

K pojmu nesezdané soužití se v rámci platné právní úpravy (především občanský zákon) váží i další pojmy jako **společná domácnost**, **osoba blízká**, **osoba spolužijící**.

Společná domácnost - Pojem společná domácnost definuje ustanovení § 115 občanského zákoníku, podle kterého tvoří domácnost fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby. Společná domácnost přepokládá společné bydlení, výjimka z tohoto pravidla je možná jen v případech, kdy se jedná o dočasný pobyt na jiném místě z důvodu léčení, výkonu práce, studia apod. Společnou domácnost tedy představuje jen soužití skutečné a trvalé, v němž jeho členové přispívají k úhradě a obstarávání společných potřeb a v němž společně a bez rozlišování hospodaří

3 Zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře

4 Zákon č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu

5 Zákon č. 141/1961 Sb. občanský zákoník § 100

s příjmy. Vyžaduje se také, aby fyzická osoba pečovala o společnou domácnost nebo poskytovala prostředky na úhradu společných potřeb.⁶

Osoba blízká - Obsah pojmu **osoba blízká** vymezuje občanský zákoník v ustanovení § 116. Považuje se za ni příbuzný v řadě přímé, sourozenec, manžel a registrovaný partner. Jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se považují za osoby blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní. Zákon tedy kategorizuje osoby blízké na ty, které se stávají osobami blízkými na základě příbuzenství nebo manželství, a na osoby, které zákon považuje za osoby blízké na základě faktických poměrů, což se týká druha a družky.⁷

Manželství je definováno v § 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, (dále jen ZOR), jako trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem a jeho hlavním účelem je založení rodiny a řádná výchova dětí.⁸ Ze sociologického hlediska lze říci, že manželství je mnohostranným intenzivním vztahem, ve kterém se muž a žena společně podílejí na mnoha aspektech života. Manželství „zahrnuje mnoho společné práce a kooperujícího úsilí“.⁹

Rodina není v platném právním řádu obecně definována. O jejím vzniku se hovoří pouze v zákoně o rodině a to v souvislosti s uzavřením manželství, jehož účelem je založení rodiny. Rodina je instituce, která zajišťuje lidskou reprodukci, tady zachování lidského druhu a její podoba vychází z legitimacy považované společností za správnou. Rodinu lze definovat jako instituci zajišťující lidskou reprodukci, tedy zachování lidského druhu. Podoba rodiny vychází z legitimacy, kterou považuje společnost za běžnou a správnou. Rodina je nejdůležitější sociální skupinou a institucí, která mimo jiné která formuje a vytváří formou výchovy dítěte osobnost nového jedince. Z hlediska sociologie lze asi říci, že rodina je původní a nejdůležitější sociální skupinou a institucí, a tvoří základní článek sociální struktury a základní ekonomickou jednotkou. Jde o sociální skupinu, která formuje osobnost člověka a jeho sociální charakter.

6 Lužná, R. Právní vztahy mezi mužem a ženou, kteří nejsou manželi. In Právo a rodina, 2007, roč. 9, č. 2, s. 1

7 Lužná, R. Právní vztahy mezi mužem a ženou, kteří nejsou manželi. In Právo a rodina, 2007, roč. 9, č. 2, s. 2.

8 Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině § 1

9 Soudková, M. O zdravých vztazích mezi lidmi, přátelství a manželství, vydavatelství Doplněk, 2006, 72 s.

1. 2. Charakteristika nesezdaného soužití

Za nesezdané soužití se považuje, pokud dvě osoby opačného pohlaví vytvoří dlouhodobé společenství, aniž by své soužití legitimizovali uzavřením církevního nebo úředního sňatku. Společně se podílejí na hrazení svých základních potřeb, i společenském životě. Jak již bylo zmíněno, tato forma partnerského soužití není v právním řádu ČR definována, přesto je reflektována. Lze tak usuzovat již z čl. 32 odst. 3 Ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, který zaručuje „stejná práva dětem narozeným v manželství i mimo ně“¹⁰. Stejně tak tato norma hovoří o tom, že péče o děti a jejich výchova je právem rodičů, aniž by obsahovala zmínku o manželství. Lze říci, že nesezdané soužití je alternativní forma manželství a je jedním ze znaků politických a s tím úzce souvisejících společenských změn v celé Evropě ve druhé polovině 20. století a v prvním desetiletí století 21. „Nesezdané soužití se rozšířilo ve vyspělých evropských zemích v 70-tých letech, v České republice až po roce 1989. Název „nesezdané soužití“ je jednou z možností, jak nazvat partnerský vztah bez uzavření manželství. Další termíny, jež používají zahraniční odborníci jsou :

- společné soužití (living together)
- konsensuální svazek (consensual union)
- dvoustupňové manželství (two-step marriage)
- manželství na zkoušku (trial marriage)

Termín, který je většinou sociologů přijímán, je nesezdaná kohabitační.¹¹

Přestože, jak jsem již výše uvedl, před společenskými změnami v naší zemi došlo již před více než 20ti lety, právní řád je i nadále zjevně ovlivněn tradičním pojetím rodiny a neformální svazky nepožívají stejné ochrany jako manželství. Koneckonců právní řád české republiky nejenže nemá definováno pojmenování neformálního svazku, ve kterém nesezdaní jedinci opačného pohlaví žijí, ale neexistuje ani

¹⁰ Zákon č. 2/1993 S. Listina základních práv a svobod čl. 32 bod 3

¹¹ www.zsf.jcu.cz/struktura/katedry/kko/projekty/frvs-2008 10..2.2012

jednoznačné pojmenování osob setrvávajících v neformálních svazcích. Někdy se označují jako kluk a holka, jindy jako milenec a milenka, druh a družka, přítel a přítelkyně, či muž a žena. Můžeme se domnívat co je důvodem, proč mladí lidé odkládají uzavření sňatků, zakládání rodin a stále více spolu žijí v neformálních svazcích.

Pokud bych si měl na takovou otázku odpovědět sám, asi bych se pozorně rozhlédl a zamyslel se nad tím, zda vůbec v dnešní hektické době jsou podmínky pro to, aby mladí lidé zakládali rodiny. Stále více podniků provádí restrukturalizace za účelem úspor (nejde o nic jiného než propouštění či snižování mezd), roste nezaměstnanost, samostatné bydlení je cenově stále náročnější, úpravy daňového systému vedou k opakovanému zvyšování cen základních potřeb. Jde však pouze o můj subjektivní názor. Co skutečně vede dnešní generaci k životu v neformálním svazku je otázka, na kterou se budu snažit nalézt odpovědi.

1.3. Historie nesezdaného soužití

Ačkoliv se běžně uvádí, že fenomén nesezdaného soužití vzniklo v 60. letech 20. století v severských zemích, především ve Švédsku, z historického pohledu se zřejmě nejedná o žádný nový jev. Soužití podobné podmínkám manželství, avšak bez formálního sňatku existovala pravděpodobně v mnoha podobách v různých kulturách. Ruth Mazo Karras ve svém článku *Historie a manželství a mýtus o Friedelehe* uvádí, že již staří Germáni rozlišovali více druhů manželství. Mělo se jednat o oficiální svazek Muntehe a svazek volnější zvaný Friedelehe. V případě Muntehe na muže přecházela absolutní otcovská moc. Ve svazku Friedelehe ženy plně v moci svého muže nebyly. „Friedelehe, byl sňatek z lásky, který nebyl uzavřen oficiálním obřadem (třeba i proto, že jeden z „manželů“ už mohl být vázán v oficiálním manželství). Společné soužití muže a ženy bylo volnější, kdykoliv se mohli rozejít. Děti z tohoto vztahu nejsou automaticky dědici, za dědice je musel prohlásit otec“.¹²

Podobně jako Germáni potom více druhů manželství znali i staří Římané, píše ve své knize *Svatby – Dějiny svatebních obřadů na Západě* (1997) Jean Claude Bologne. Dále uvádí, že v dobách císařství platilo pravidlo – pouze manželství uzavřené mezi římskými občany spadá pod pravomoc římského práva. Veškeré jiné svazky byly zákonodárci ignorovány, ale obecně tolerovány. Nejrozšířenějším, římským právem neřešeným svazkem bylo volné soužití občana Říma a otrokyně, který se nazýval konkubinát. Tento způsob soužití byl zavržen Dekretem o manželství přijatém na Tridentském koncilu dne 11. listopadu 1563.¹³

Nejednalo se však o jediný možný druh soužití v antickém Římě. Dalšími známými a popsanými druhy soužití byly :

1. **Sňatek „s rukou“**. Otec nevěsty předává ženichovi své poručenství nad dcerou. Novým ženiným poručníkem se tedy stává její manžel. (Žena je považována za celoživotně nezletilou.)
2. **Sňatek „skutkem“**. Starodávný sňatek, uznaná forma únosu. Stačilo, aby muž a žena spolu jeden rok žili. I rozvod byl jednoduchý: sňatek se rušil, pokud spala žena tři noci po sobě mimo domov. Tento typ sňatku byl zřejmě velmi oblíbený, a to nejen ve starověku, ale i ve středověkém světě. Není divu, dobrovolný únos má pro ženu kouzlo romantiky, oběma pak v soužití dává tento svazek jistou volnost.
3. **Sňatek vzájemnou koupí**, se uskutečnil po výměně darů mezi rodinami snoubenců.
4. **Sňatek „pod rukou“**. Nejčastější typ sňatku. Zatímco ve sňatku „s rukou“ se novým ženiným „pánem“ stává manžel, u tohoto sňatku otcovská pravomoc na muže nepřechází. Žena má v manželství tudíž větší svobodu a manželovi přímo nepodléhá.¹⁴

13 Bologne, J.-C. *Dějiny svatebních obřadů na západě*, Praha: Volvox Globator, s. 98 - 110

14 www.monamie.cz/post/2311-dejiny-svatebnich-obradu 1.3.2012

Ke sňatku „skutkem“ je možné podotknout, že svou nevěstu si unesl např. i český kníže Břetislav I., když v roce 1021 unesl z kláštera ve Svinibrodu dceru bavorského velmože, markraběte z Nordgau, Jindřicha, Jitku ze Svinibrodu, se kterou se oženil.

Přestože tedy existovalo několik druhů sňatků, kdy každý z nich měl svá pravidla, absence oficiálního obřadu neměla na platnost manželských svazků žádný vliv. O vážnosti, které požívala rodina ve starém Římě rodina svědčí i skutečnost, že v tzv. Zákoně dvanácti desek, sepsaným. Kolem roku 450 př. n. l. je rodina označena za základní jednotku společnosti.

Soudobá podoba sňatku vychází z římského vzoru sňatku „pod rukou“. K jeho uzavření je nutný pouze svatební obřad. (Zásnuby, které sňatku někdy předcházejí, nejsou podmínkou k uskutečnění svatby; jedná se o symbolický a snadno zrušitelný slib.)

„Ale ne u všech národů se svatba odbyla takhle rychle během jediného dne; Židé, Arabové, Afričani nebo již zmínění Germáni uzavírali manželství na etapy. Jak takové uzavírání sňatku vypadalo?

1. etapa. Oddavky. Dohoda mezi ženichem a ženiným poručníkem (otcem, bratrem nebo blízkým příbuzným), za jakých podmínek svatba proběhne. Stanovování podmínek se mohlo protáhnout i na několik let. Ženin souhlas ke svatbě nebyl potřebný. Smlouva měla spíše obchodní charakter.

2. etapa. Ženich si od poručníka kupuje poručnictví nad ženou. Výše darů, které ženich odevzdává rodině snoubenky, byla předem stanovena dohodou.

3. etapa. Žena se stěhuje z otcovského domu ke snoubenci. Dohoda, připravená v první etapě, je splněna. Přestože už snoubenci spolu bydlí a muž má nad ženou poručnické právo, sňatek ještě není uzavřený.

4. etapa. Svatební noc. Manželství je uzavřeno až po sexuálním naplnění (u Germánů je podstatou sňatku sex na rozdíl od římského práva, kterému stačil k uzavření sňatku jen

souhlas obou snoubenců). Sňatek, který nebyl završen sexem, se mohl zrušit. Ráno po svatební noci manžel obdarovává novomanželku a odměňuje ji za panenství, které pro něho až do svatební noci střežila.“¹⁵

S příchodem a přijetím křesťanské víry byly zavrženy všechny druhy společného soužití a jako jediný platný způsob soužití bylo uznáno manželství, jehož platnost byla církevně i právně vázána na vyslovení souhlasu se svazkem před knězem a dvěma svědky. Po několik staletí tak byla možnost soužití dvou osob opačného pohlaví bez uzavření sňatku společensky zcela nepřipustná a nepřijatelná. Znovu se tzv. volné sňatky začaly objevovat ve Francii po Velké francouzské revoluci, neboť Code Civil (občanský zákoník z roku 1805) o takových svazcích mlčel a rozšiřovaly se zejména mezi dělníky ve městech, kteří buď nevěděli, jakým způsobem vyřídit náležitosti vedoucí k uzavření sňatku, nebo neměli dostatek finančních prostředků na obstarání potřebných dokladů.

Jako alternativní životní styl se potom nesezdané soužití začalo rozšiřovat ve druhé polovině 20. století a to v důsledku politických, ekonomických a s tím úzce souvisejících společenských změn. V České republice potom, jak již bylo zmíněno, se začala tato forma soužití prosazovat až po roce 1989.

1.4. Legislativní zakotvení nesezdaného soužití

Jak již bylo uvedeno, pojem nesezdané soužití není v právním řádu ČR nijak definován, přesto je podle formulací v některých právních normách a z jejich dikce zřejmé, že s nesezdaným soužitím partnerů jakožto s jednou z forem soužití osob opačného pohlaví se počítá.

15 www.monamie.cz/post/2311-dejiny-svatebnich-obradu

„Společně posuzované osoby“¹⁶, „každý má právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké“¹⁷, „společně posuzované osoby (rodiče, partneři, jiné osoby, které společně užívají byt)“¹⁸, „svědek je oprávněn odepřít vypovídat, jestliže by výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu, partneru nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní“¹⁹ a mnoho dalších.

Do výčtu bych se zdráhal zahrnout zákon č. 94/1963 Sb. o rodině, který sice v části druhé upravuje vztah mezi rodiči a dětmi, ale v § 33 uvádí, že „na výchově dítěte se podílí i manžel, který není rodičem dítěte, a přímo v ust. § 1 uvádí, že hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí. Uvedená ustanovení lze podle mého názoru interpretovat i tak, že zákon o rodině nepočítá s výchovou dětí v jiném svazku, než v manželství.

1.5. Nabývání majetku v nesezdaném soužití

Mezi osobami žijícími v neformálním svazku, ať se již nazývají druhem a družkou, přítelem a přítelkyní, mužem a ženou či jakkoliv jinak, nevzniká ze zákona žádné majetkové společenství, jako je institut společného jmění v případě manželů. (viz 2.5.). V důsledku toho tedy nesezdané osoby, žijící spolu v pouze faktickému svazku, nabývají veškerý svůj movitý i nemovitý majetek do svého výlučného vlastnictví nebo vzájemně – do podílového spoluvlastnictví. Nabytí majetku do podílového spoluvlastnictví musí být smluvně ošetřeno. Tímto majetkem potom může každý partnerů disponovat samostatně, stejně jako jiné osoby, mezi kterými není žádný jiný vztah.

V případě podílového spoluvlastnictví nemovitosti je volnost dispozice omezena předkupním právem spoluvlastníka, když podle ust. § 140 občanského zákoníku platí,

16 Zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře

17 Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod čl. 37 odst. 1

18 Zákon č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu

19 Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním

„převádí – li se spoluvlastnický podíl, mají spoluvlastníci předkupní právo, ledaže jde o převod osobě blízké (§ 116, § 117). Nedohodnou - li se spoluvlastníci o výkonu předkupního práva, mají právo vykoupit podíl poměrně podle velikosti podílů“²⁰. Jestliže by tedy jeden z partnerů, kteří mají nemovitost v podílovém spoluvlastnictví, chtěl svůj spoluvlastnický podíl převést na jinou osobu, musel by svůj spoluvlastnický podíl nejdříve nabídnout ke koupi druhému partnerovi.

Naopak v případě, že by měl jeden z partnerů nemovitost ve spoluvlastnictví s jinou, třetí osobou a chtěl tento svůj spoluvlastnický podíl převést na svého druha nebo družku. Lze využít výjimky z povinnosti nabídky předkupního práva a podíl přepsat bez nutnosti nabízet jej nejdříve ostatním spoluvlastníkům nemovitostí, neboť se jedná o převod na osobu blízkou.

Jsme-li u nemovitostí, dalším podstatným problémem může být převod nájmu bytu, neboť společný nájem opět ze zákona vzniká pouze mezi manželi. V případě osob žijících v neformálním svazku je třeba, aby oba byli uvedeni jako společní nájemci v nájemní smlouvě a to se souhlasem pronajímatele.

Přechod nájmu nedružstevního bytu je upraven v § 706 občanského zákoníku, podle kterého „jestliže nájemce zemře a nejde-li o byt ve společném nájmu manželů, stávají se nájemci (společnými nájemci) **jeho děti, partner** (zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů), **rodiče, sourozenci, zet' a snacha**, kteří prokáží, že s ním žili v den jeho smrti ve společné domácnosti a nemají vlastní byt. Nájemci (společnými nájemci) se stávají také vnuci nájemce a ti, kteří pečovali o společnou domácnost zemřelého nájemce nebo na něho byli odkázáni výživou, jestliže prokáží, že s ním žili ve společné domácnosti nepřetržitě po dobu tří let před jeho smrtí a nemají vlastní byt“²¹. Občanský zákoník tedy rozlišuje dvě skupiny osob, na které může nájem bytu přejít.

20 Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník

21 Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník

První skupinu tvoří taxativně vyjmenovaní příbuzní nájemce a partner podle zákona o registrovaném partnerství, nikoliv tedy partner ve faktickém smyslu tj. ve smyslu vztahu druha a družka.

Druhou skupinu tvoří osoby tzv. cizí, tj. všichni ostatní příbuzní nájemce a osoby bez příbuzenského poměru, což je právě osob žijících v neformálním svazku jako druha a družka. Sled osob uvedených v § 706 odst. 1 není pro míru práv rozhodující. Je-li oprávněných více, vznikne při splnění stanovených podmínek společný nájem bytu všem oprávněným (§ 700 občanského zákoníku).

Pro všechny osoby platí podmínka, že žili s nájemcem trvale, bez předem určeného časového omezení ve společné domácnosti a dále, že nemají vlastní byt. Pro přechod nájmu bytu na druha nebo družku, jako na osoby ve druhé skupině, jsou podmínky stanoveny přísněji, protože zde se vyžaduje vedení společné domácnosti včetně společné úhrady nákladů na potřeby osob, které tuto společnou domácnost tvoří. Soužití s nájemcem ve společné domácnosti musí trvat po dobu alespoň tří let před převodem nájmu. Přechod nájmu družstevního bytu je upraven v § 707 odst. 2 občanského zákoníku. Zde je uvedeno, že zemře - li nájemce družstevního bytu a nejde-li o byt ve společném nájmu manželů, přechází smrtí nájemce jeho členství v družstvu a nájem bytu na toho dědice, kterému připadne členský podíl.

1.6. Výchova dětí

S pojmem výchova nepochybně úzce souvisí pojem „rodičovská zodpovědnost“²², která je obecně zakotvena v části druhé, hlavě první zákona č. 94/1963 Sb. o rodině. Hovoří se zde o souhrnu práv a povinností při péči o tělesný i duševní rozvoj dítěte ze strany rodičů. Byť se zde hovoří o vztazích mezi rodiči a dětmi, přičemž není uvedeno, že rodiče jsou v manželském svazku, jak jsem již uvedl v kapitole 2.4. o legislativním zakotvení nesezdaného soužití, tato právní norma v § 33 uvádí, že „na výchově dítěte se podílí i manžel, který není rodičem dítěte“, a přímo v ust. § 1 uvádí, že „hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí“, což lze interpretovat i tak, že zákon o rodině nepočítá s výchovou dětí v jiném svazku, než v manželství. Nicméně

22 Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině

je zcela přirozené, že dítěti, které se narodí do neformálního svazku, se ze strany rodičů dostává stejné péče, jako dítěti, které se narodí do manželství, a v případě, že jeden z partnerů opustí společný svazek, bývá mu případně příslušným soudem jakožto rodiči uložena vyživovací povinnost, která obecně vyplývá z části třetí, hlava první, § 85 a násl. z.č. 94/1963 Sb. o rodině.

Uvedený zákon upravuje také vyživovací povinnost mezi manželi, rozvedenými manželi, a příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce, z čehož jednoznačně plyne, že v případě rozpadu neformálního svazku, z něhož nevzešlo dítě, neexistuje zákonná povinnost na výživu bývalého partnera /partnerky/.

2. Soužití v manželství

2.1. Uzavření sňatku

Manželství je forma soužití muže a ženy, která je specifikována v ust. § 1 zákona č. 94/1963 Sb. o rodině jako trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem, jehož hlavním účelem je založení **rodiny** a řádná výchova dětí. Ovšem pojem rodina český právní řád obecně neurčuje. Žádnou definici neobsahuje ani již zmíněný zákon o rodině, který se o jejím vzniku zmiňuje pouze v souvislosti s uzavřením manželství. Z toho by mohlo plynout, že jinak než uzavřením manželství rodina vzniknout nemůže. Je zřejmé, že pod pojmem rodina si tedy každý může představit něco jiného.

Soužití v manželství začíná okamžikem sňatku, který lze v České republice uzavřít dvěma způsoby.

Občanský sňatek: vzniká prohlášením o uzavření manželství snoubenci před starostou, místostarostou nebo pověřeným členem zastupitelstva obce, městské části

hlavního města Prahy, městských obvodů nebo městských částí územně členěných statutárních měst, které mají matriční úřad.

Církevní sňatek: snoubenci učiní prohlášení o uzavření manželství před příslušným orgánem církve. Manželství se uzavírá v místě určeném předpisy církve a orgán církve je povinen doručit protokol o uzavření manželství matričnímu úřadu, v jehož obvodu bylo manželství uzavřeno. Pokud byl uzavřen občanský sňatek, nemá následný sňatek náboženský žádné právní následky, protože manželství již bylo uzavřeno formou občanského sňatku. Pokud je však církevní sňatek uzavřen dříve, nelze již následně uzavřít sňatek občanský.²³

Podmínky pro snoubence jsou stejné jak pro uzavření církevního, tak občanského sňatku. Měli by znát svůj zdravotní stav i charakterové vlastnosti a jsou povinni shodně prohlásit, že jim nejsou známy skutečnosti, které by bránily v uzavření sňatku.

Hovořím-li o církevním sňatku, potom je třeba poznamenat, že tím mám na mysli církev římsko-katolickou, která je v našich zeměpisných šířkách nejrozšířenější a nejprotěžovanější, neboť křesťanství je nejrozšířenějším náboženstvím na světě.

Nechci zabředávat do asijských, afrických a dalších kultur, nicméně nemohu opominout, že druhým nejrozšířenějším náboženstvím na světě je u nás mnohdy odsuzovaný a někdy i nenáviděný islám. Proto považuji za vhodné zmínit také manželství podle islámského práva.

V zemích vyznávajících důsledně islám musí ženy nosit pokrývku obličeje zvanou burka, která by měla chránit nedotknutelnost ženy před cizími muži a platí, že ženy nesmí zůstat v jedné místnosti sama s cizím mužem. Svobodná žena má dokonce zapovězen jakýkoliv kontakt s muži. Pokud se tedy mladí lidé na sebe nesmějí ani podívat, je nasnadě, že spolu nemohou ani žít bez uzavření manželského svazku.

23 Choděra, O. Partnerství, manželství a paragrafy 1. vyd. Praha, Grada Publishing 2002

Manželství je v islámu oboustranným náboženským závazkem, přičemž ve většině islámských států je platná, byť omezeně, polygamie. Manžel však má povinnost hmotně zabezpečit manželky a zacházet s nimi spravedlivě.

Pouze písemná dohoda, kterou uzavírají manželé osobně, je předpokladem ke vzniku manželství. Smlouva musí být ve stanovené lhůtě předána k registraci státnímu orgánu. Manželská smlouva je platná, pokud jsou jejímu podpisu přítomni dva plnoletí svědci a neexistují překážky, které by uzavření sňatku bránily. Takovými překážkami mohou být :

- nezletilost
- velký věkový rozdíl
- příbuzenský poměr

Případné neshody mezi manželi jsou v první instanci řešeny v rodinném kruhu. Pokud jsou obavy z nadržování, je možné požádat z obou stran o rozhodčího. Řešení neshod se řídí pravidly Koránu.

Pokud se spory ukážou jako neřešitelné, může dojít k zániku manželství a to třemi způsoby.

- Oboustrannou dohodou
- vyřčením formule „rozvádím se s tebou“ (taláq) jednostranně strany muže a to třikrát (ne však 3x za sebou, nýbrž s odstupem)
- rozvodem který na návrh jednoho z manželů provádí soud, přičemž rozvod je prováděn z taxativně vymezených důvodů.

Rozvod je možný povolit pouze v případech, že

- dojde ke konfliktu, který mezi manželi již není možné urovnat
- jeden z manželů utrpí morální újmu
- jeden z manželů je nemocen a nezpůsobilý k plnohodnotnému pohlavnímu styku
- manžel byl odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvání nejméně 3 roky

Nelze však pominout, že v islámských zemích, zejména na venkově se bez ohledu na oficiální právní úpravu stále dodržuje zvykové právo, které je mnohdy velmi kruté a dochází při něm ke ztrátám na životech. Jako příklad lze uvést ukamenování, kdy např. při obvinění z cizoložství je žena zpravidla davem ubita k smrti házením kamení.

2.2. Rodina a její postavení ve společnosti

Jak je již výše uvedeno pojem rodina není v českém právu specifikován. Přitom ještě všeobecná zákoník občanský, platný v této části na českém území až do roku 1950, tak činil a za rodinu bral rodiče se všemi jejich potomky.²⁴

Jak tedy pojem rodina definovat? Podle sociologů je rodina původní a nejdůležitější skupinou a institucí, s hlavními funkcemi reprodukce, výchovy, socializace a přenosu kulturních vzorů.²⁵ Jinak bývá definována jako skupina osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou zodpovědní za výchovu dětí.²⁶ S takovou definicí je na místě souhlasit, neboť podstatná část společnosti si pod pojmem rodina představuje tradiční manželský svazek, i když za příbuzenský vztah by zřejmě bylo možné považovat samotné rodičovství. Ovšem zde by se asi jednalo o otázku názoru.

Před rokem 1989 se náš stát snažil zajistit občanům slušné životní podmínky a vytvořit prostředí zvýhodňující rodiny s dětmi. Děti byly považovány za investici do budoucna. Stát potřeboval mít zajištěnu reprodukci obyvatelstva, aby si udržel množství praceschopných obyvatel a vytvářel takové podmínky, aby se praceschopné obyvatelstvo zapojovalo do pracovního procesu. Mladým manželům byly poskytovány novomanželské nebo níže úročené půjčky, byla budována rozsáhlá síť předškolských zařízení, při základních školách pracovalo mnoho bezplatných zájmových kroužků, aby se do pracovního procesu mohly zapojit i matky malých dětí.

24 Císařský patent JGS Nr. č. 946/1811 Sb. z.s. § 40

25 Petrušek, M. Velký sociologický slovník, Praha, 1996, 940 s.

26 Giddens, A. Sociologie, Praha, Argo, 1999, 156 s.

V současnosti se ovšem ve společnosti upřednostňuje význam jedince a role tradiční rodiny tak ustupuje do pozadí. „Ve chvíli, kdy je ve společnosti veškeré jednání vztaženo k jedinci – nikoliv rodině, a rodina je chápána jako skupina jednotlivců, dochází tím zároveň k její diskriminaci jako jedné formy života před ostatními. Tento dlouhodobě nepříznivý stav souvisí se změnami moderní společnosti a způsobuje pokles porodnosti a úbytek populace. Narůstající náklady spojené s výkonem přirozených funkcí rodiny současně zvyšují nároky na náhradní výkon těchto funkcí státem. Oba tyto důsledky – regresivní populační vývoj a nárůst náhradních funkcí státu – se zpětně odráží v daňovém zatížení. Je potřeba, aby se upevnilo místo rodiny ve společnosti, rodinám se kompenzovaly náklady na výkon jejich funkcí a posilovala mezigenerační solidarita v rodině a celé společnosti.“²⁷

Rodina je důležitou sociální skupinou. V celé historii lidstva se rodina osvědčila jako nejlepší výchovné prostředí. Ovšem v dnešní době stále více funkcí, které by měla plnit a ještě v nedávné minulosti také plnila rodina, suplují úřady. Jako příklad bych uvedl, že nemálo rodičů je přesvědčeno, že škola, tedy vzdělávací zařízení, by mělo kromě vzdělávání dětí vychovávat, formovat jejich osobnost a tím plnit funkci náležející právě rodičům.

V rodině může docházet k mnoha různým změnám, z nichž nejčastější je v soudobé historii nepochybně rozvod. I na takový případ je zákonem pamatováno. „Při rozhodování o svěřeni dítěte do výchovy rodičů soud sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vlohy a vývojové možnosti, a se zřetelem na životní poměry obou rodičů. Dbá, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů. Soud rovněž přihlédne k citové orientaci dítěte či stabilitě budoucího prostředí“.²⁸ Tolik platná právní úprava. „Zpřetrhání citového pouta dítěte k rodiči vede k narušení základní životní jistoty dítěte, k celému spektru poruch, vypěstování tzv. syndromu zavrženého rodiče a k poškození psychického vývoje dítěte.“²⁹ Jak je to v praxi? Rodič, který má dítě svěřeni nezřídka používá nejrůznější prostředky, aby omezili styk druhého z rodičů s dítětem, rodič, který je ekonomicky silnější kupuje dítěti drahé dárky, přestože ví, že druhý rodič si to nemůže ekonomicky dovolit apod.

27 Bakalář, E. a kolektiv. Rozvodová témata a moderní psychologie, 1. Vyd. Praha: Karolinum, 2006, 14 s.

28 Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině § 26

29 Bakalář, E. A kolektiv. Rozvodová témata a moderní psychologie, 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, s. 15-20.

V podstatě se asi dá říci, že rozvedení manželé využívají dítě jako prostředek vydírání, či dehonestace druhého rodiče bez ohledu na zájmy dítěte a vůbec neberou v potaz možné dopady svého jednání na psychický a fyzický rozvoj dítěte.

Přestože pro je tradiční rodina a manželský svazek nadále pro podstatnou část společnosti nezpochybnitelnou hodnotou, zároveň se zvyšuje tolerance vůči jevu nesezdaného soužití a některým dalším alternativním formám partnerského života. Přijatelnými se rázem stávají oba základní typy nesezdaného soužití, tedy společné bydlení před sňatkem i trvalé soužití bez oddacího listu. Lidé, kteří žijí v trvalém nesezdaném soužití, popírají tradiční pojetí manželského svazku. Zatímco ti, kteří takto žijí pouze na zkoušku, považují svůj vztah za formu „chození“ a vzájemného poznávání se, což jim umožňují volnější normy i v sexuálním chování.³⁰

2.3. Změny v současné rodině

Každá doba, každá historická epocha s sebou přináší změny, ať již jde o jednání a chování obyvatel nebo vědeckotechnický pokrok či změny v klimatických podmínkách. Současně s vývojem světa a měnícím se pohledem na jeho tvář se mění i pohled nejen na funkci rodiny, ale i na jednotlivé členy rodiny. Ještě v minulém století se na muže hledělo jako na toho, kdo obstarává obživu, zajišťuje prostředky k uspokojení základních životních potřeb ostatních členů a žena je v domácnosti, pečuje o děti a vykonává tedy pouze domácí práce. V kontextu s délkou trvání známého světa je to jen krátký čas od dob, kdy v rodině veškerá moc byla soustředěna v rukou otce, který stál v čele rodiny a jeho moc nad ostatními byla absolutní.

Postavení žen se začalo měnit od konce 19. Století. Změny nepochybně souvisely s přiznáním volebního práva ženám, což se poprvé stalo roku 1893 na Novém Zélandu. Ženy se začaly zapojovat do pracovního procesu, věnovat se politice, sportu, vzdělávat se, vymaňovat se ze závislosti na mužích. Úměrně tomu, jak ženy začaly měnit svůj pohled na svět, musel naopak svět začít měnit pohled na ženy a soužití v rodinách.

30 Fialová, L., Představy mladých lidí o manželství a rodičovství, 1 Praha Sociologické nakladatelství SLON, 2000, 24 s.

Rodina jak ji známe dne a způsob jakým se k rodině jakožto sociální skupině staví společnost, je výsledkem dlouhodobého vývoje. Česká rodina byla výrazně ovlivněna koncepcí raženou politickým režimem v letech 1948 až 1989. Tato koncepce vycházela z ideálů socialismu, podle níž zrovnoprávnění žen s muži bylo cestou k emancipaci. Velké rodiny, které doposud společně žili pod jednou střechou (zejména na venkově, kde společně hospodařily), se rozpadaly. Děti odcházely od rodičů. Tato epocha se vyznačovala mimo jiné tím, jak jsem zmínil již v úvodu, že sňatky uzavírali lidé velmi mladí a zpravidla krátce po sňatku se narodilo dítě. Společnost byla ochotna tolerovat nesezdané soužití spíše tomu, kdo již manželstvím prošel.

Současná česká rodina je chápána zpravidla jako rodina zaměstnané ženy, ale muž je do dnešních dob chápán jako hlavní živitel a příjem ženy je považován za příspěvek do domácnosti, i když žena v dnešní době může mít vyšší příjem než muž. „Zaměstnání ženy je pro většinu rodin ekonomickou nutností, málokterá by vyžila z jednoho platu. Napětí mezi rodinou a zaměstnáním je dnes zřetelnější nejen díky změnám na trhu práce, ale i díky tomu, že se mění sama rodina. Nejenže se v posledních letech radikálně proměnila podoba rodiny, ale došlo i k zpochybnění jejího dosavadního významu“³¹ píše ve své knize Tomáš Sirovátka, a hned pokračuje „Domácnosti představované manželským párem s dětmi (což se tradičně chápe jako rodina), tvoří v Evropě asi 1/4 všech domácností, v ČR je situace o poznání lepší, tradiční rodiny tvoří 1/3 všech domácností. Zbytek tvoří osaměle žijící jedinci, bezdětní partneři a páry stejného pohlaví. Tyto změny vedou k oslabování rodinné stability a partnerských vztahů“³², končí autor své úvahy.

V posledních desetiletích v České republice současně se stále se zvyšující rozvodovostí narůstá počet dětí, které žijí pouze s jedním z rodičů a v mnoha případech potom dochází k tomu, že ačkoliv pro šťastné dětství je třeba dítě není vychovávat v citově stálém prostředí, neboť jediné tak může být zdravě utvářena jeho osobnost, mnohdy tomu tak není, jak jsem psal na str. 15.

31 Sirovátka, T. et.al. Rodina, zaměstnání a sociální politika, 1. Vyd. Brno, Albert, 2006, s. 30.

32 Sirovátka, T. et.al. Rodina, zaměstnání a sociální politika, 1. Vy. Brno, Albert, 2006, 30-31 s.

„Mnohé ženy doposud vidí mateřství, coby prvořadé poslání ženy. Jen matka přece nejlépe ví, co dítě potřebuje, matku přece nemůže nikdo nahradit. Mateřství a rodičovství není jen povinností danou nám zvenčí, ale bezesporu významnou součástí života všech dosavadních generací a podmínkou existence lidstva. Výchova dětí je celoživotním úkolem se všemi radostmi, ale i starostmi, co přináší. Ovšem, ačkoliv jste žena, mateřství není vaše povinnost. Je to do jisté míry otázka volby, protože s objevem antikoncepce došlo k oddělení sexuální aktivity od rozmnožování. Před rokem 1990 se věk českých prvorodiček pohyboval v rozmezí 20 až 24 let. Dnes stále přibývá žen, které si miminko plánují až po třicátém roce. Možnost plánování rodičovství sice na jednu stranu mnohé problémy řeší, na druhou stranu vytváří ženy, jež mateřství dlouho odkládají, pak mohou čelit určitým biologickým rizikům“.³³

Zde ovšem nezbyvá než souhlasit s názorem, že „je jasné, že muži mají jiný výchovný přístup než ženy, proto je nutné si předem domluvit pravidla“³⁴

Zejména v předškolním věku se u dětí vytvářejí zárodky důvěry a je tedy třeba aby dítě vyrůstalo v harmonickém, bezpečném a zdravém prostředí.

2.4. Nabývání majetku v manželství

Na rozdíl od nesezdaného soužití, v manželství majetek nabytý některým z manželů nebo jimi společně za trvání manželství se stává společným jměním a tento spoluvlastnický vztah je upraven právním řádem, konkrétně § 143 zákona č. 40/1964 Sb. občanský zákoník. Společné jmění manželů bylo do právního řádu zavedeno s účinností od 1.8.1998 a nahradilo předchozí právní úpravu bezpodílového spoluvlastnictví manželů.

Co tvoří předmět společného jmění manželů? Výše zmíněný občanský zákoník hovoří následovně :

33 Špatenková, N. Jak řeší rodinné krize moderní žena, 1. Vyd. Havlíčkův Brod, Grada Publishing, a.s. 2006, 84-85 s.

34 Špatenková, N. Jak řeší rodinné krize moderní žena, 1. Vyd. Havlíčkův Brod, Grada Publishing, a.s. 2006, 107-108 s.

2.5. Společné jmění manželů

Majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, s výjimkou majetku získaného dědictvím nebo darem, majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, jakož i věci, které podle své povahy slouží k osobní potřebě jen jednoho z manželů, a věci vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství, anebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka.

Závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou závazků týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich, a závazků, jejichž rozsah představuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.³⁵

Není – li prokázán opak, má se za to, že majetek nabytý a závazky vzniklé za trvání manželství tvoří společné jmění manželů. Závazky ve společném jmění manželů mají povahu závazků solidárních, tzn., že z těchto vztahů jsou vázáni oba manželé společně a nerozdílně.³⁶

Lze tedy říci, že společné jmění manželů, které bylo jako institut do zákona vloženo v roce 1998 a nahradilo dřívější pojem bezpodílového spoluvlastnictví manželů, je nedílně spojen s manželstvím a není tedy možné, aby společné jmění vzniklo mezi druhem a družkou, tedy osobami žijícími ve společné domácnosti bez oficiálního rámce manželství. Tvoří jej nejen aktiva, ale i pasíva a zaniká společně se zánikem manželství.

Přestože společné jmění manželů je zákonný institut, který nelze pominout, manželé mohou rozsah společného jmění měnit. Hovoříme o rozšíření nebo zúžení společného jmění.

35 Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník § 143

36 Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník § 144

Manželé mohou smlouvou uzavřenou ve formě notářského zápisu rozšířit, nebo naopak zúžit rozsah společného jmění, avšak smlouva se může týkat výhradně majetku nebo závazků, které již společné jmění manželů tvoří, nebo které vzniknou v budoucnosti. Předmětem takové smlouvy mohou být i jednotlivé majetkové hodnoty, např. nemovitost, automobil, obchodní podíl apod.

Manželé rovněž mohou smluvně vyhradit zcela nebo zčásti vznik společného jmění ke dni zániku manželství s výjimkou věcí tvořících vybavení domácnosti. Smlouva musí být sepsána formou notářského zápisu. V takovém případě nabývá za trvání manželství každý manžel majetek do svého vlastnictví a nabývají – li majetek manželé společně, potom jej nabývají do podílového spoluvlastnictví.

V okamžiku zániku manželství a tedy i společného jmění manželů potom budou jeho předmětem ty majetkové hodnoty a závazky, které splňují zákonná kritéria rozsahu společného jmění manželů. K majetku, který ze společného jmění vyšel, se v takovém případě nepřihlíží.

K čemu může být zúžení společného jmění v životě dobré? Na konkrétním případě bych to demonstroval následovně. Jeden z manželů začne podnikat nebo se stane neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti. Pokud společnosti vzniknou závazky, může být celé společné jmění použito k úhradě závazku. Zúžení společného jmění manželů formou notářského zápisu nebo rozhodnutím soudu na základě žaloby na zúžení společného jmění potom ochrání majetek ve výlučném vlastnictví toho z manželů, který pohledávky nezpůsobil. Pokud by ovšem ke zúžení jmění došlo až po vzniku pohledávky, smlouva by byla neplatnou, neboť zákon v takovém případě chrání práva třetích osob.

Opakem zúžení je rozšíření společného jmění. V tomto případě se manželé naopak mohou smluvně dohodnout na tom, že majetek, který zákon určuje jako majetek výlučný jednoho z nich, se stane majetkem společným. Například dcera bohatých rodičů si navíc svědomitě spoří a nashromáždí dostatek prostředků na pořízení bytu. Potom potká nemajetného muže, za něhož se vdá. Za stávajícího stavu je ona výlučným vlastníkem bytu. Bude-li u notáře podepsána smlouva o rozšíření společného jmění,

znamená to, že muž se stane spoluvlastníkem bytu a v případě rozvodu se bude majetek vypořádávat, tedy dělit.

2.6. Právo na poskytnutí informací

V neposlední řadě bych rád zmínil jedno z opomíjených práv, a to právo na informace. V životě lidském může dojít k různým nepředvídaným i nepředvídatelným situacím, které jsou ne vždy ku prospěchu. Jednou z takových situací je onemocnění nebo taková změna zdravotního stavu jednoho z partnerů, která si vyžádá hospitalizaci ve zdravotnickém zařízení nebo pravidelnou ambulantní léčbu. I v tomto odvětví se může projevit rozdíl mezi soužitím v manželském svazku a soužitím ve formě neformální. Rozdíl spočívá zejména v právo na poskytnutí informací o zdravotním stavu pacienta, neboť informace ze zdravotnické dokumentace lze poskytnout pouze osobám a v rozsahu stanoveném zákonem č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví lidu.

Práva o informacích o zdravotním stavu pacienta jsou zakotvena v páté části již zmíněného zákona č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví lidu v platném znění § 67 a následující, z nichž je zřejmé že právo na informace týkající se zdravotního stavu pacienta mají příbuzní v řadě přímé (rodiče, prarodiče, děti, vnoučata), sourozenec, manžel/ka a partner (dle zákona o registrovaném partnerství).³⁷

Jiné osobě mohou být informace o zdravotním stavu pacienta poskytnuty pouze s výslovným souhlasem pacienta.

Pouze v případě, že pacient vysloví zákaz podávání informací o své osobě, mají osoby blízké pacientu právo na informace o jeho zdravotním stavu včetně práva nahlížet do zdravotnické dokumentace v přítomnosti zdravotnického pracovníka a právo na pořízení výpisů, opisů nebo kopií zdravotnické dokumentace pouze tehdy, je-li to

³⁷ Zákon č. 20/1966 Sb. O péči o zdraví lidu

v zájmu ochrany jejich zdraví nebo ochrany zdraví dalších osob, a to v rozsahu nezbytném pro tuto ochranu.³⁸

Lze tedy shrnout, že pokud jeden z manželů nevysloví zákaz s podáváním informací o své osobě, druhý z manželů má ze zákona právo být informován o zdravotním stavu, kdy naopak v případě nesezdaného soužití má partner právo být informován po předchozím vyslovení souhlasu pacienta.

Velmi citelně by potom rozdíl ve formě soužití byl znát v případě, kdy by nesezdaní partneři odjeli na zahraniční dovolenou a jeden z nich by v zahraničí tragicky zahynul, nebo prostě náhle zemřel. Na rozdíl od manželky totiž partnerce z nesezdaného svazku nebudou poskytnuty žádné informace s tím, že není rodinným příslušníkem, přičemž takový případ si vyžaduje jednání související s převozem těla zesnulého či pohřbem. Nejvýstižnější výraz, který asi lze použít pro pocit pozůstalé partnerky, v takovémto případě je naprostá bezmocnost.

2.7. Dědění

Stejně tak jako nabývání majetku, tak i dědění je v případě ukončení manželství smrtí jednoho z manželů, upraveno platnou právní úpravou, konkrétně § 473 a následující zákona č. 40/1964 Sb. občanský zákoník, která předně deklaruje, že existují dva způsoby dědění a to ze zákona a ze závěti. Pokud zůstavitel (ten kdo zemřel), nezanechal závěť, bude dědictví rozděleno tak, jak stanoví zákon.

Pokud zůstavitel sepsal závěť, může dědictví rozdělit jinak, než stanoví zákon, ale dospělý potomek musí dostat nejméně polovinu toho, co by dostal, kdyby závěť sepsána nebyla. Kdyby se jednalo o nezletilého potomka, musel by i v případě zanechání závěti dostat nejméně tolik, kolik stanovuje zákon.

³⁸ Zákon č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví lidu

Při dědění ze zákona zákon hovoří o třech skupinách možných dědiců. Do první skupiny jsou zařazeny zůstavitelovy děti a manžel, všichni stejným dílem.

Nedědí-li zůstavitelovy děti, dědí ve druhé skupině jeho manžel a rodiče, a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele.³⁹

Je tedy zjevné, že pozůstalý manžel má výhodu, neboť s jeho právem se počítá automaticky ze zákona, kdežto v případě nesezdaného partnerství musí pozůstalý partner splňovat přesně vymezené podmínky.

2.8. Rozvod manželství

Pokud manželé zjistí, nebo dospějí k závěru, že jejich další společné soužití již není déle možné, následuje rozvod, který v posledních letech absolvuje stále více lidí. Nejdůležitější otázkou v případě rozvodu je, zda souhlasí oba. Jenom v tomto případě totiž může rozvod proběhnout velmi rychle.

Manželé mohou využít možnosti rozvodu dohodou, což je institut, který maximálním možným způsobem zjednodušuje rozvodové řízení a vychází především z dohody mezi manželi.

Nejdůležitějšími náležitostmi pro rozvod dohodou jsou :

- Dohoda a podpisy obou manželů před rozvodem
- Manželství muselo trvat déle než jeden rok
- Manželé spolu po dobu více než 6. měsíců nežijí
- Musí proběhnout dohoda ohledně rozdělení společného jmění a dohoda o výchově dětí
- Musí být uhrazen soudní poplatek

³⁹ Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník § 460 a násl.

Pokud však jeden z manželů z nějakého důvodu s rozvodem nesouhlasí, může soud rozhodovat delší dobu. Jde o tzv. sporný rozvod. Jeden z manželů rozvod navrhuje a druhý tomuto návrhu odporuje. V tomto případě musí soud navrhnout jednání a zkoumá příčiny rozkolu manželství a označuje viníka manželského rozvratu. Tato fáze bývá velmi nepříjemná. Manželé totiž před soudem otevírají otázky a problémy celého manželství, často se pomlouvají.

Sporný rozvod musí obsahovat tyto náležitosti :

- Označení účastníků – kdo je navrhovatel a kdo je odpůrce
- Popis rozvratu manželství, proč je podle navrhovatele manželství již neudržitelné
- Pro úspěch návrhu je třeba situaci podrobně popsat a odůvodnit.
- Co navrhovatel navrhuje – tedy aby soud manželství rozvedl
- Uhradit soudní poplatek

Pokud jedna ze stran má výrazně nižší příjem než protistrana, je reálné, že tomu, kdo má příjem vyšší bude vyměřeno výživné na rozvedeného manžela.⁴⁰

V případě, že se rozhodne opustit společně vedenou domácnost jeden z partnerů žijících v neformálním svazku, veškeré formality spjaté s rozvodem odpadají. Prostě odejde. Stejně tak jako není platnou právní úpravou ošetřeno soužití v nesezdaném svazku, není a ani nemůže být právně zakotveno ukončení takového svazku. Jedinou povinností je plnit vyživovací povinnost na dítě z postavení rodiče.

40 www.mojepoplatky.cz/rozvod-manzelstvi-jak-na-to 15.3.2012

2.9. Postoje k manželství a k nesezdanému soužití v ČR v současnosti

V nedávné minulosti proběhlo již několik výzkumů, jejichž účelem bylo zjistit, jak se lidé dívají na nesezdané soužití a výzkumy potvrdily, že tato forma soužití nejenže není odsuzována nebo dokonce zavrhována, jako tomu bylo v minulosti, ale česká populace ji akceptuje a část populace ji dokonce dává přednost před manželstvím, i když někteří pouze dočasně. Obavy, že by manželská instituce byla nahrazena jinou formou soužití není na místě. „Pro většinu našich mladých lidí zůstává úspěšné manželství a rodina základem jejich životního uspokojení a štěstí, středem jejich životní dráhy a důležitým a sociálním a zvláště citovým a morálním zázemím“.⁴¹

2.10. Dílčí závěr

Od roku 1990 neustále narůstá v České republice počet domácností, v nichž spolu osoby opačného pohlaví žijí v neformálních svazcích, v mnoha případech plní i funkci rodiny s dětmi, a to přesto, že platná právní úprava volnou formu soužití nedefinuje. Upravuje ji pouze okrajově, a to jen v některých oblastech, a oproti soužití muže a ženy ve formě tradičního manželství je tak mnoha životních situacích znevýhodňována. Pomineme-li soužití partnerů, z nichž jeden již má zkušenost z manželství (ať již jde o osobu ve stavu rozvedený/á/, nebo vdovec/vdova/), je nezpochybnitelné, že alternativní soužití bez oficiálního rámce volí stále více partnerů, kteří zkušenosti s manželstvím nemají. Tradiční rodina stojící na základech manželství, nazývaná „základ státu“, se v důsledku politických a ekonomických změn rozpadá, a přitom nejde o morální úpadek, protože morálka je součástí historického vývoje. Tradiční rodina je doposud pevnou součástí společnosti a státu, avšak ve stále více případech se její členové nemohou starat o to, aby si pěkně žili, protože v důsledku neustálého oklešťování nazývaných reformy, se individuálně, každý podle svých možností snaží přispět k jejímu přežití.

⁴¹ Fialová, L. et al., Představy mladých lidí o manželství a rodičovství, Praha, SLON, 2000, 5 s.

3. EMPIRICKÁ ČÁST

3.1. Cíl průzkumu

Tématem bakalářské práce, které jsem si zvolil je manželství, nesezdané soužití, rodina. Jedná se o sociální a společenské útvary, které jsou z historického pohledu průvodci lidskými dějinami a mají stěžejní podíl na utváření společenských struktur. Porovnáním variant soužití jsem se zabýval v teoretické části práce, ale vzhledem k obrovskému časovému úseku, ve kterém lidé v různých formách soužití spolu žijí se liší i důvody volby formy vzájemného soužití.

V posledních letech vnímám nejen celospolečensky, ale i ve svém bezprostředním okolí změny v postojích mužů i žen ke společnému soužití ve formě manželství. Do značné míry se liší od postojů, které k formám soužití zaujímala moje generace (dospívající v první polovině 80-tých let 20. století). Velmi mě zajímalo, zda jsou to skutečně společenské změny, kterými prochází naše společnost v posledních 22 letech, které ovlivňují názor současné generace na uzavírání manželství a zakládání rodiny.

Stanovené výzkumné problémy:

1. Na vybrané skupině mladých lidí ověřit vliv původní rodiny na jejich životní postoj.
2. Na vybrané skupině mladých lidí zmapovat postoj k manželství a nesezdanému soužití v souvislosti se společenskými změnami za posledních 22 let.
3. Na vybrané výzkumné skupině mladých žen prověřit vliv proměn společnosti na osobní životní priority

3.2 Použitá metoda

Vzhledem ke zkoumané problematice jsem v předkládané práci použil metodu kvalitativního výzkumu a metodu kvalitativní výzkum a metoda polostrukturovaného rozhovoru, který mi byl spíše oporou. Základem rozhovorů byla problematika prezentovaná v úvodu práce. Hlavním důvodem volby této metody je možnost metodicky zachytit sledovanou problematiku do hloubky s případnými nuancemi. Je to jedinečná možnost seznámit se s názory jedné populace na vybraná témata ve společenských souvislostech, a nalézat tak možné skryté vztahy mezi sledovaným jevem a postojem dotazovaných k tomuto jevu. V neposlední řadě je mi kvalitativní typ výzkumu svými filozofickými východisky bližší.

3.3. Způsob výběru respondentů

Výběr konkrétní skupiny respondentů hraje pro výsledky kvalitativního výzkumu zásadní roli. Pouze na základě dobrého výběru respondentů mohou být při výzkumu získávány jedinečné informace o postojích vybraného vzorku. Respondenti musí mít přehled v dané problematice. Měla by se jich osobně dotýkat, tak aby jejich odpovědi byly, co možná nejobsáhlejší, případně aby otevíraly další souvislosti. Z tohoto důvodu jsem pečlivě zvažoval, koho konkrétně oslovím. Stanovil jsem si kritéria, kterým by měli respondenti odpovídat.

3.4. Faktory výběru respondentů

1. Respondent by měl prožít většinu svého života po roce 1989. Věkové rozpětí je 22 až 45 let.
2. Respondent by měl být svobodný a žít s partnerem opačného pohlaví
3. Respondent by měl mít dokončené alespoň středoškolské vzdělání. Jedna respondentka má dokončení vysokoškolské vzdělání, jedna respondentka je studentkou prezenčního vysokoškolského studia, jedna respondentka má dokončené středoškolské vzdělání a je na mateřské dovolené. Jeden respondent má ukončené středoškolské vzdělání s vyučením, jeden respondent má

dokončené středoškolské vzdělání s maturitou, jeden respondent má ukončené vysokoškolské vzdělání.

4. Respondenti souhlasí s audio nahrávkou rozhovoru.
5. Respondenti souhlasí, že její odpovědi budou součástí výzkumu a budou prezentovány v bakalářské práci. Všichni respondenti souhlasili s podmínkami.

Postupně byli osloveni 3 muži a 3 ženy, odpovídající vytyčeným podmínkám. V jednom případě se jedná o kolegyni ze zaměstnání a zbylých pět dotazovaných jsou známí z nejbližšího okolí. Všichni oslovení přislíbili účast na výzkumu, neboť jde o jim blízké téma.

3.5. Kazuistiky

3.5.1. Kazuistika 1

Pavla, 22 let, svobodná, bezdětná, vypráví.

Narodila jsem se do manželství jako v pořadí třetí dítě. Rodiče už vychovávali dva starší bratry. Když jsem se narodila, bydlela naše rodina v malém bytě, ale moc si to nepamatuji, protože když jsem začala vnímat věci kolem sebe, už jsme bydleli v rodinném domku, který rodiče začali stavět dřív, než jsem se narodila.

Měli jsme s bratry každý svůj pokoj, ale oba bratři se postupně odstěhovali, když jsem ještě navštěvovala základní školu. Nejstarší bratr žije s přítelkyní a prostřední bratr žije sám. Oba bydlí v nájemných bytech. Prostřední bratr je rozvedený a dceru, která se mu v manželství narodila, vychovává jeho bývalá manželka.

Domácí práce jako uklízení, vaření, praní, nebo umývání nádobí, dělala vždy máma. Nikdy jsem neviděla, že by táta pral nebo dělal podobné práce doma. Ovšem táta zase pracoval a stále pracuje na zahradě a stará se o domácí zvířectvo. Bydlíme na vesnici, takže na dvoře chováme domácí zvířata. Říci, že táta v domácnosti nepomáhá, nebo že se nepodílí, by nebylo správné. Rodiče to tak mají prostě rozděleno a každý dělá to své. Nikdy jsem se neptala proč.

Když jsem byla malá, byla to spíše máma, kdo si se mnou hrál. Byla to také máma, kdo se mnou zpravidla chodil na různé dětské akce jako maškarní karneval a podobně. S tátou jsme zase chodili na procházky do přírody, na závody dobrovolných hasičů a tak. Takže to bylo docela pestré. Musím říct, že rodiče se mi věnovali oba dva, i když každý preferoval něco trochu jiného.

Dodnes žiji v rodinném domku s mými rodiči a bydlí tam s námi i můj přítel. Takhle tu bydlíme pět let.

Manželství

Manželství s přítelem zatím neplánujeme. Já studuji vysokou školu a ráda bych dostudovala. Přítel pracuje na živnostenský list a finančně mě podporuje ve studiu. Po dokončení školy bych ráda našla nějaké zaměstnání, nebo možnost práce, kde bych mohla využít své znalosti. Škola, kterou studuji je zaměřením ekonomická, takže si umím představit, že bych v budoucnu poskytovala služby soukromě. Mohla bych pracovat z domu a měla bych čas na domácnost. Zatím se ale musím věnovat studiu.

V loňském roce přítel pracoval jako zaměstnanec u jedné malé firmy, ale firmě začaly klesat zakázky tak začala propouštět a přítel přišel o zaměstnání. Pokoušel se najít jiné, ale v dnešní době to není snadné. Potom se mu naskytla možnost pracovat na živnostenský list v oboru ve kterém pracoval pro firmu. Někdy je sice pryč i celý týden, podle toho odkud se mu naskytne zakázka, ale v dnešní době si nelze vybírat.

Ráda bych časem bydlela s přítelem samostatně, ale pořídít si v dnešní době vlastní bydlení je docela nákladné. No a také svatba by stála v dnešní době dost peněz. Jsem jediná dcera, takže rodiče by asi chtěli svým způsobem reprezentativní svatbu, ale při dnešních cenách by to asi vyšlo také na několik desítek tisíc korun, a osobně si myslím, že peníze je možné investovat efektivněji.

Děti

S přítelem zatím neplánujeme ani dítě. Důvodů je více. Jak jsem už řekla, studuji vysokou školu. Také bydlíme u mých rodičů a nevím, jestli by společné bydlení s rodiči v případě narození dítěte bylo dobré. Prostřední bratr je rozvedený a každý druhý týden má u sebe dceru. Pro moje rodiče je to jediná vnučka a koupí nebo pořídí jí vše, o čem se neteř zmíní. Myslím, že to není správné. Neteři je devět let, a myslím, že by měla být vedena pomalu k tomu, aby začala chápat, že každá věc má svou hodnotu a nelze mít všechno. Osobně bych měla strach, že pokud by máma k mému dítěti přistupovala stejně, měla bych problémy vysvětlit dítěti, že nemůže mít všechno, co by si přálo, protože všechno stojí penízky a jsou věci, které se musejí zaplatit přednostně. Nejsem si jistá, že bych to zvládla. Musela bych mámě říct, že si nepřeji, aby k mému dítěti přistupovala tak nebo onak, což by mohlo vést ke sporům.

Naštěstí nic podobného řešit nemusím. Dítě neplánujeme a proti početí se chráním antikoncepcí. Nedokážu říci, co bychom dělali, kdybych otěhotněla. Dítě bychom si nechali. Rodiče by nám jistě poskytli maximální možnou podporu, přestože mi do ničeho nemluví, případnou interrupci by asi nesli velmi těžce. V případě, že bych přeje jenom, byť nechtěně, otěhotněla, asi bych se chtěla vdát. Ovšem s přítelem jsme o tom nemluvili, protože jak říkám, v horizontu nejméně dokončení mého studia nehodláme nic měnit na současném stavu a potom se uvidí.

V budoucnu bych ale samozřejmě chtěla být vdaná a mít dvě děti, ale zatím mám čas o takových věcech vážně uvažovat. Myslím si, že nejdřív je třeba zajistit podmínky pro výchovu, tedy bydlení prostředky, aby se dítěti mohlo pořídít, co bude potřebovat.

3.5.2. Kazuistika 2

Dana 38 let, svobodná, bezdětná, vypráví

Narodila jsem do manželství jako „jedináček“. Vyrůstala jsem tedy pouze s rodiči, ve dvoupokojovém bytě. Už v šestnácti letech, kdy jsem navštěvovala střední školu, jsem se seznámila se svým současným přítelem, který je o sedm let starší. Po střední škole udělala úspěšně přijímací zkoušky na vysokou školu a tu se mi podařilo zdárně absolvovat. Potom jsem nastoupila do zaměstnání. Po dobu studia jsem zastávala názor, že na založení rodiny je ještě čas. Když jsem dokončila školu a nastoupila do zaměstnání, začali jsme s přítelem žít ve společné domácnosti, a pořídili jsme si jednopokojový byt nedaleko bytu mých rodičů. Přítel chtěl uzavřít manželství, a založit rodinu, ale já jsem jej přesvědčila, že i když oba máme zaměstnání a jsme relativně dobře zajištěni, museli bychom mít větší byt, protože výchovu dítěte v jednopokojovém bytě jsem si nedokázala představit. Já sama jsem vyrůstala s rodiči ve dvoupokojovém bytě, a přesto se mi s odstupem času zdálo, že jednopokojový byt by byl pro výchovu dítěte nedostačující.

Na dětství vzpomínám ráda, protože jsme pravidelně chodívali do kina, na procházky, když u nás byl cirkus, šli jsme do cirkusu. Bydlím ve městě, a když jsme někam šli, šli jsme vždycky všichni tři.

O chod domácnosti se starala spíše máma, i když táta občas pomohl s drobnými pracemi jako umýt nádobí a podobně, takže striktně rozdělené role na ženské a mužské práce u nás nebyly, ale přesto se táta spíše se staral o zvelebování a úpravám v bytě. Je řemeslník a pracuje se dřevem, takže byt dodnes má spoustu dřevěných doplňků.

Manželství

S přítelem jsme spolu už 22 let, z toho 18 let bydlíme ve společné domácnosti. O uzavření manželství už neuvažujeme stejně tak jako o pořízení dítěte. Za tu dobu, co jsme spolu, jsme si už navykli na způsob života a určitý stupeň volnosti a pohodlí. V našem věku už by bylo obtížné zvykat si na něco jiného, nového.

Myslím, že tím jsem odpověděla i na otázku týkající se pořízení dítěte. Už o založení rodiny s přítelem neuvažujeme. Jak jsem už řekla, chtěla jsem dostudovat, udělat kariéru v zaměstnání a zajistit se. To se mi myslím povedlo, ale na založení rodiny už je pro mě prostě pozdě.

Kdybych před deseti lety nepřesvědčila partnera a měli bychom dítě, určitě bych se provdala. Podle mě má dítě vyrůstat v rodině, kde jsou rodiče manželé.

Rodiče si před několika lety pořídili na venkově chalupu, kterou společnými silami opravujeme s přítelem společně s nimi. Vlastně ji přestavujeme na řádný rodinný dům. Takže od jara do podzimu jsme celé víkendy na venkově a věnujeme se práci na domě a na zahradě.

Teda přesněji o práce venku se spíše starají táta s mým přítelem. Já s mámou jen trochu. Spíše se staráme o kuchyň. Jak jsem řekla. Za uplynulé roky jsme si navykli na stereotyp na kterém nechceme nic měnit a rodičům, kteří samozřejmě chtěli vnouče, se smířili se stávajícím stavem.

3.5.3. Kazuistika 3

Jiřina, 24 let, svobodná, 1. dítě, vypravuje

Když jsem se narodila, máma s tátou byli ještě manželé. Mám i mladší sestru. Pokud si pamatuji, když jsme byly malé, máma i táta si s námi hráli. Domácí práce ale dělala především mamka. Čím jsem byla větší, tím více jsem si začala všímat, že něco není v pořádku. Táta začal chodívat domů stále později a občas jsem zaslechla, že se mámou dohadují. Nedokážu říct, co se stalo, nebo kdy se něco zlomilo, ale pochopila jsem, že táta začal konzumovat alkohol v nadměrné míře. Prostě se z něj stal alkoholik. Ještě jsem navštěvovala školu, když se o nás odstěhoval a zůstaly jsme se sestrou a s mámou samy. Táta se odstěhoval do několik km vzdálené vsi, kde jsme ho se sestrou mohly navštěvovat. Autobusové spojení bylo dobré, a protože jsme v té vsi měly ještě jiné příbuzné (tety, bratrance a sestřenici), máma proti návštěvám nic nenamítala. Ovšem doma jsme mámě se sestrou pomáhaly s domácími pracemi a za tátou jsme jezdili většinou až v době, kdy jsme měly doma splněné všechny mámou uložené úkoly.

S odstupem času bych to zhodnotila si tak, že určitě byl alkohol příčinou vážných neshod mezi rodiči, ale nevybavuji si, že by to nějak změnilo vztah mezi námi jako dětmi a tátou. I když pravdou je, že domů se stále častěji vracíval až někdy v noci, kdy už jsme spaly.

Během několika, v době, kdy už s námi táta nebydlel, onemocněl a jeho zdravotní stav se začal pomalu zhoršovat. Počet návštěv se zvyšoval a náš pobyt prodlužoval. Ale to už jsme byly se sestrou na střední škole. Nedokážu posoudit, do jaké míry mělo vliv to, že táta i přes své onemocnění nedbal na lékařském absolutním zákazu konzumace alkoholu a kouření, ale po několika letech táta zemřel.

Já i sestra jsme si ale v mezidobí našli v této vsi své budoucí partnery, se kterými jsme dosud.

Manželství

Manželství s přítelem zatím neplánujeme. Já jsem nyní na mateřské dovolené, protože před třemi měsíci se nám narodila dcerka. Bydlíme v bytě, který jsme si pořídili a upravili s přítelem společně. O poměru prostředků, kterými ten který z nás na bydlení přispěl, se nechci vyjadřovat.

Před nástupem na mateřskou dovolenou jsem měla slušně placené zaměstnání, a po skončení mateřské dovolené bych se do něj ráda vrátila. Přítel nás sice průběžně zajišťuje, protože rodinný hostinec, ale nechci na to spoléhat. Nevím, co bude do budoucna. V poslední době jej kontaktovala jeho bývalá přítelkyně a já si říkám, co kdyby se k ní rozhodl po letech vrátit? Přítel něco takového vylučuje a je pravdou, že jeho bývalá přítelkyně má ve vsi kde bydlíme rodinné vazby, a kontakt spočíval v tom, že navštívila jím vedený podnik, ale říkám si, co kdyby? Jinak bych se asi manželství nebránila. Vlastně bych se asi i chtěla vdát. Dítě má podle mě vyrůstat v rodině, kdy rodiče jsou manželé. Ovšem nesmí se vyskytnout žádná překážka. Z osobní zkušenosti vím, co to je vyrůstat pouze s jedním z rodičů a to nemluvím o tom, že v době, kdy jsem vyrůstala, byla jiná finanční situace obecně. Přála bych si, aby mé dítě vyrůstalo v úplné rodině. Tedy s otcem i s matkou společně.

Jak jsem už řekla, mí rodiče se rozvedli, a i když jsem, abych tak řekla, měla možnost dělit svůj čas mezi ně, nebylo to prostě ono. Přála bych si, aby moje dcera měla mámu i tátu doma, takříkajíc pod jednou střechou.

Děti

Opakovaně jsem poznamenala, že jsem matkou dvouměsíční dcerky, která narodila z několikaletého vztahu s mým přítelem, se kterým společně žijeme. Neměli jsme jej v plánu, ale asi něco selhalo. Prostě se to stalo. Ovšem ani já ani přítel jsme ani na okamžik nezavažovali o možnosti nepřivést jej na svět. Časem bych určitě chtěla ještě jedno dítě, ale situace je prostě taková jak jsem popsala, a já teď opravdu nevím. Prostě tomu zatím nechám volný průběh a čas ukáže.

3.5.4. Kazuistika 4

Ondřej, 26 let, svobodný, bezdětný, vypráví

Narodil jsem se jako starší syn do manželství a dětství jsem prožil s rodiči a mladším bratrem. Když jsem byl dítě, starala se o nás spíše máma. Táta se věnoval opravám na rodinném domku, ve kterém jsme bydleli, a ve kterém rodiče s mladším bratrem dodnes bydlí. Ovšem ve volném čase se nám také věnoval a učil nás hodně o přírodě. Táta je členem mysliveckého sdružení a brával nás s sebou na hony a do přírody, což mě osobně bavilo a podlehl jsem tomu natolik, že když jsem dospěl, také jsem složil myslivecké zkoušky. Pokud se týká prací v domácnosti, táta občas vařil, tedy hlavně upravoval zvěřinu. To jsem se od něj naučil. Dokonce jsem přípravě jídel propadl natolik, že jsem se vyučil kuchařem. K tomu bych ale podotkl, že táta není vyučený kuchař. Naučil se připravovat jídla podle různých receptů, rad a podobně. Přesně nevím.

Když jsem se vyučil, nastoupil jsem do zaměstnání, ale jídla rád připravuji pro zábavu, jako koníček a protože jsem následně našel finančně lepší zaměstnání, udělal jsem si rekvalifikaci a začal jsem pracovat u elektrikářské firmy.

V té době jsem se seznámil se svou současnou přítelkyní. Seznámil asi není ten správný výraz, protože jsme se znali už od školy, ale začali jsme se blíže setkávat, až to přerostlo ve společné soužití. Přítelkyně dělala střední školu, a když ji dokončila, chtěla studovat dál. Nic proti tomu samozřejmě nemám. Podpořil jsem ji v takovém rozhodnutí s tím, že ji v jejím snažení budu i finančně podporovat. Časem jsem se nastěhoval k jejím rodičům do jejich rodinného domu.

Manželství

Uzavření sňatku zatím neplánujeme. Jak jsem už řekl, bydlíme v domě rodičů přítelkyně a chtěli bychom bydlet samostatně. Ovšem zajistit si vlastní bydlení není v současné době hlavně po finanční stránce jednoduchá záležitost. Stalo se mi, že firma měla málo zakázek a propustila téměř všechny zaměstnance, takže než jsem našel další zaměstnání, byl jsem asi dva měsíce odkázán na sociální dávky, což nepovažuji za

možnost zabezpečení rodiny. Pokud bych uvažoval o manželství, tak nejdříve v případě, až přítelkyně dokončí studium na vysoké škole a až budu mít jistotu stabilního zaměstnání s příjmem, ze kterého budu schopen rodinu zabezpečit. V takovém případě bych se nebránil ani početí dítěte.

Děti

V současné době dítě neplánujeme. Důvody jsou stejné jako ty, kvůli kterým nechci zatím uzavřít manželství. Tedy nemáme vlastní bydlení. Já v současné době mám zaměstnání a zajištěný příjem, ale přítelkyně studuje a bylo by dobré, aby školu dokončila. Ze svého příjmu se jí snažím podporovat, což vzhledem k měnícím se cenám není jednoduché

Dalším důvodem je pocit určité volnosti. Můžeme jezdit na zahraniční dovolené, na výlety, navštěvovat koncerty a v neposlední řadě máme dostatek času na své koníčky. U mě je to myslivost, u přítelkyně sbor dobrovolných hasičů. Většiny těchto věcí bychom se s dítětem museli buď úplně vzdát, nebo alespoň je omezit. A to se nám ani jednomu zatím nechce.

Do budoucna bychom samozřejmě chtěli rodinu založit, ale myslím, že postačí až tak po 30. roku věku. Nedokážu odpovědět na otázku, jestli by dítě bylo důvodem pro uzavření manželství, ale jak má rodiče, tak rodiče mé přítelkyni jsou v tomto ohledu konzervativní a asi by těžce nesli, že se dítě narodilo mimo manželství. Takže opravdu nevím. Odpověď na takovou otázku budu schopen dát až v případě, že taková situace nastane. Bude záležet, jak se s přítelkyní domluvíme. Zatím je pro mě řešení takových otázek předčasné.

3.5.5. Kazuistika 5

Martin, 45 let, svobodný, bezdětný, vypráví

Narodil jsem se jako mladší bratr do manželství a vyrůstal jsem společně s rodiči a starším bratrem v městském bytě. Když jsem byl malý, táta chodil do zaměstnání, a máma s námi byla doma. Pokud si vzpomínám, když táta přišel z práce, tak si s námi, tím myslím mě a bratra, hrál, čítával nám pohádky a někdy mámě pomohl s mytím nádobí. Žili jsme ve městě, takže s námi rodiče navštěvovali dětská hřiště, někdy jsme šli do kina, prostě se dá se říci, že mé dětství se asi nelišilo od mnoha ostatních.

Když mi bylo dvacet let, seznámil se se svou současnou přítelkyní, která v té době studovala na střední škole. Ona bydlela u svých rodičů a já u svých. Po dokončení střední školy se přítelkyně rozhodla studovat vysokou školu. Školu úspěšně dokončila a našla si zaměstnání, kde mohla uplatnit své znalosti. V té době jsme začali uvažovat o soužití ve společné domácnosti a podařilo se nám zajistit společný byt.

Protože mi bylo už přes třicet let, navrhl jsem přítelkyni, že bychom se mohli vzít a mít dítě, ale argumentovala tím, že máme pouze jednopokojový byt a dítě by nemělo dostatečný prostor, na pořízení jiného, většího bytu nejsou finanční prostředky apod. Její argumenty byly logické a nezbylo mi než souhlasit. Přestal jsem na přítelkyni naléhat a říkal jsem si, že později změni svůj postoj.

Časem si však její rodiče pořídili na venkově chalupu, kterou jsme ve volném čase společně s nimi přestavovali na obyvatelný rodinný dům s tím, že vlastně bude jednou náš, protože přítelkyně je jedináček. Většinu volného času a prostředků jsme tedy začali vkládat do tohoto projektu.

Čas plynul a jak mě tak přítelkyni přibývaly roky. Tak nějak jsme si zvykli na způsob života jeden pro druhého a já jsem se vzdal myšlenky na uzavření rodiny, a pořízení dítěte. Byla by to nepochybně velká změna v našich životech a na změny, které by můj dosavadní život obrátily o 180 stupňů, už nejsem připraven.

Říká se, že zvyk je železná košile. My jsme si zvykli, že jsme přes den oba v práci, za pěkného počasí jsme s rodiči mé přítelkyně na chalupě, kde je neustále co na práci, pravidelně jezdíme na zahraniční dovolené a popravdě si už neumím představit, že by se na tom mělo něco měnit.

K otázkám manželství a děti, myslím jsem odpověděl. Pokud se mi nepodařilo přimět přítelkyni k takovému kroku dříve, dnes už tak činit nechci a nebudu. Prostě zvykli jsme si na určitý styl života a je pro mě nepředstavitelné na tom něco měnit. Samozřejmě, že v případě, kdy by přítelkyně otěhotněla, by se vše radikálně změnilo, ale nemyslím, že se tak stane. Jsme spolu už 22 let, z toho 18 let žijeme ve společné domácnosti. Je třeba uznat, že to je skutečně velmi dlouhá doba na to, aby člověk získal návyky, kterých by se jen velmi obtížně vzdával. Naše zajištění je za dobu našeho vztahu dostatečné, takže v našem případě to už není o penězích, jak dneska říká hodně mladých. Určitě bychom si mohli dovolit uspořádat pěknou svatbu i vše ostatní, ale jak jsem už řekl, když jsme tak důležité životní kroky neudělali dříve, pro mě už je pozdě.

3.5.6. Kazuistika 6

Petr, 26 let, svobodný, 1 dítě vypravuje

Já jsem se narodil jako starší ze dvou bratrů, kdy máma i táta byli manželé. Šlo o mámino první manželství a tátovo druhé. Byl jsem ještě malý, když táta zemřel. Nevybavuji si, že by si se mnou nebo s bratrem někdy hrál, nebo že by mámě někdy pomáhal s domácími pracemi. To ale neznámá, že si s námi nehrál. Jenom si nevybavuji. Takže nedokážu přesně a popravdě odpovědět.

Z části dvora táta postavil hospodské zařízení, kde provozoval pohostinskou činnost. Když zemřel, převzala to máma. Když jsem dorůstal, začal jsem zde mámě vypomáhat. Bylo potřeba, aby podnik prosperoval. Šlo přece o zdroj příjmů.

Později jsem se vyučil, a protože máma onemocněla, víceméně jsem podnik převzal a začal jsem se starat o zboží a o vše co s chodem podniku souvisí. Mezitím dorůstal i bratr, který mi chodil vypomáhat. Podnik jsme vyspravili a upravili. Zákazníci jsou asi spokojení, protože máme stálou a pravidelnou klientelu.

Bratr se po dokončení střední školy rozhodl ke studiu na vysoké škole. Za práci v podniku mu byla vyplácena mzda, ze které si náklady související se studiem financoval sám.

Po skončení studia se rozhodl odjet do zahraničí, takže jsem musel zajistit jiného zaměstnance, protože sám bych vše nezvládal.

Někdy před devíti lety jsem se seznámil se svou současnou přítelkyní, která k nám jezdila navštěvovat svého nemocného otce. V té době jsem měl jiný vztah, ale nějak to nevyšlo, a když jsem zůstal sám, postupně jsem se začal sblížovat se svou současnou přítelkyní, které mezitím zemřel otec.

Možná to bylo právě to, že jsme oba ztratili tátu tím prvkem, který nás sblížil. Nevím. Ovšem jak plynul čas, náš vztah byl čím dál silnější, až jsme se rozhodli udělat zásadní krok ke společnému bydlení. Podařilo se nám zajistit dvoupokojový byt ve kterém společně žijeme. Já jsem se věnoval podniku, přítelkyně jezdila do zaměstnání.

Manželství

I když spolu žijeme již třetí rok ve společném bytě (předtím jsme bydleli v domě s mojí mámou), o svatbě neuvažujeme, i když se nám narodilo dítě. Osobně si myslím, že není důležité, aby rodiče od dítěte byli manželé. A co řeknu dceři, kdyby se za několik let zeptala, proč se maminka jmenuje jinak? Že asi maminka není naše (smích). Ale vážně, prostě bychom jí vysvětlili, že maminka a tatínek nejsou manželé, ale že přece ničemu nevadí, když s ní bydlí.

Pokud vím, ani přítelkyně se nechce vdávat, což mi ulehčuje rozhodování. Neptal jsem se jí, jestli se vdávat chce nebo ne. Prostě vím, že nechce. Nechci odpovídat na dotazy proč nechce a jak to vím. Prostě to tak je. Myslím, že nemá smysl o tom víc mluvit.

Děti

Jak jsem nastínil už před chvílí, společně s přítelkyní vychováváme naši dceru, která se narodila přede dvěma měsíci. Dítě jsme neplánovali, ale nějak se to stalo. Nějak zásadně jsme to neřešili. Dítě má právo přijít na svět, bydlení máme, a pokud se budu starat o podnik, budeme mít i peníze, které jsou dneska na všechno potřeba.

Dítě se nám narodilo, když jsme bydleli ve společném bytě třetím rokem. Občas nám vypomáhají babičky, tedy moje máma a máma mé přítelkyně, které se smířily s tím, že i když mají vnučku, jejich děti neuzavřely manželství.

Je pravda, že po smrti otce jsem pomáhal mámě v domácnosti a také s mladším bratrem, ale přece jenom jsme byli větší. Mít vlastní dítě a pomáhat s novorozence je něco nového, ale člověk se naučí všechno. Už vím, jaké to je mít doma malé dítě, takže bych se časem nebránil ani pořízení druhého dítěte. Záležet však bude na partnerce. Nebýt toho, že máme vlastní bydlení a zajištěný příjem, nevím, jak bych odpovídal. Určitě bych byl pro to, aby dítě přišlo na svět, a nějak se postaráme, protože tak je to podle mě správné. Asi bychom bydleli u mé mámy, které se má přítelkyně líbí, a jsou spolu velmi zadobře.

Považuji ovšem za naprosto zbytečné spekulovat jak by to bylo, kdyby nebyl zajištěn příjem. Co pamatuji, máme podnik, který z nás sice neudělá milionáře, ale pokud budeme pracovat, bez problémů nás uživí.

3.6. Analýza výsledků

Kazuistika 1. respondentka Jiřina

Vliv původní rodiny: Životní postoje respondentky jsou ovlivněny rozpadem původní rodiny. Otec, který byl závislý na alkoholu, rodinu opustil, když jí bylo 8 let. Od té doby žila sama s matkou a starší sestrou. Matka se již znovu neprovdala. Ona i sestra byly vedeny k samostatnosti a v důsledku prožitých událostí z dětství se snažili pomáhat v domácnosti podle svých sil. Z rozhovoru s Jiřinou můžeme vnímat cílevědomost

a spokojenost s tím, že se dokázala krátce po dokončení střední školy osamostatnit a zajistit si finanční nezávislost. Celým rozhovorem prosakuje zdravé sebevědomí. Mimo rozhovor vím, že Jiřina už po dobu studia na střední škole chodila na brigády, aby si mohla pořídit některé z potřeb do školy a ulehčila tak mámě, která se starala ještě o mladší sestru.

Postoj k manželství a rodině: Z rozhovoru vyplývá jednoznačná preference společného párového soužití, které ovšem není podmíněno uzavřením manželství. Respondentka žije s partnerem ve společném bytě. Na pořízení bytu se podíleli spojením finančních prostředků, přičemž ona přispěla větším dílem. Partnerský vztah je pro respondentku důležitý a přeje si žít v rodině. Od svého partnera očekává přiměřený podíl na výchově dětí a pomoc v domácnosti, ovšem s ohledem na pracovní vytížení partnera. O svatbě nepřemýšlí, protože partner je v kontaktu se svou bývalou přítelkyní a respondentka si není jistá, zda by svazek vydržel.

Mateřství: Respondentka je matkou dvouměsíční dcery, jejímž otcem je její partner, se kterým žije ve společné domácnosti již 3 roky. Dítě bylo z její strany plánované. Chtěla upevnit svazek s přítelem, není však jistá, zda se tak skutečně stalo. Není si jistá společnou budoucností s přítelem, a proto plánuje po skončení mateřské dovolené návstup zpět do zaměstnání a rozvoj své profesní kariéry, což by vedlo k zajištění dítěte. Nechce spoléhat na to, že partner, který zajišťuje rodinu hmotně, tak bude činit i v budoucnu. Do budoucna by však chtěla manželství uzavřít.

Životní priority a postoje: V době kdy navštěvovala vyšší stupeň ZŠ a v dospívání vyrůstala bez otce, a proto by chtěla žít a vychovávat své děti v úplné rodině i za cenu toho, že nebude s otcem dětí sezdána. Chce svým dětem poskytnout to, o co byla v době dospívání sama ochuzena. Přes možnosti, které ji nabízela doba, jako třeba cestování, po dokončení školy nastoupila do zaměstnání a stala se tak finančně nezávislou. Zvolila život s partnerem, o němž byla přesvědčena, že si rozumí, ale nyní si vztahem není jistá a proto se po skončení mateřské dovolené se chce vrátit do zaměstnání, aby si udržela finanční nezávislost.

V osobním životě klade důraz na hmotné zajištění, kariéra pro ni hraje významnou roli, protože v ní spatřuje možnost hmotného zabezpečení, ale mateřství a rodinu klade výše než profesní dráhu.

Závěr: Respondentka Jiřina je mladá žena seznámena s výhodami, které nabízí nové společenské klima. Je samostatná a umí se spoléhat sama na sebe. Touží hmotně i citově zajistit svoji rodinu. Žije v partnerském svazku a s partnerem společně vychovávají dítě. Je aktivní, sebevědomá a realistická. Její postoje lze vnímat jako vyzrálé a zodpovědné. Významně ji ovlivňuje její dětství, kdy žila jen s matkou a mladší sestrou, což vede ke snaze preferovat hmotné zajištění, umožňující alespoň standardní podporu dětí, kdy jí samotné se takové podpory vzhledem k situaci dostávalo omezeně. Ráda by svým dětem poskytla i to, co jí samotné v dětství chybělo. Nové společenské podmínky jí maximálně vyhovují.

Kazuistika 2. respondentka Pavla

Vliv původní rodiny: Respondentka prožila celé dětství a dospívání v úplné rodině s rodiči a většinu dětství ještě se dvěma staršími bratry. Vypovídá, že maminka s ní byla doma do jejích čtyř let. Otec se se na péči o děti a domácích pracích podílel omezeně, vykonával však většinu prací na zahradě a obstarával domácí zvířectvo. Vše při zaměstnání na směny. V době, kdy navštěvovala střední školu se seznámila se svým současným přítelem, se kterým žije společně v domě u svých rodičů. Po složení maturitní zkoušky začala prezenční formou studovat vysokou školu. Ve studiu ji podporuje přítel, který hradí veškeré náklady spojené se studiem. Rodiče respondentky si přejí, aby dokončila vysokoškolská studia a teprve potom se rozhodla o dalším směřování.

Postoj k rodině a manželství: Manželství považuje za lepší formu soužití než volný vztah pouze v případě, že partneři mají dítě nebo děti. Nejprve chce dokončit vysokoškolské studium a potom by chtěla cestovat a následně si najít zaměstnání, v němž by uplatnila své vzdělání. O uzavření manželství zatím tedy nepřemýšlí. Proti případnému početí se chrání antikoncepcí. Je ráda, že ani její přítel zatím nepřemýšlí na uzavření sňatku.

Sňatek by uzavřela pouze v případě, že by otěhotněla, protože děti by chtěla přivést na svět do úplné rodiny, ale v horizontu nejbližších pěti let uzavření manželství neplánuje.

Dobrý partnerský vztah a rodina jsou pro ni důležité.

Mateřství: Respondentka není připravena na roli matky. Chce dokončit studia na kterých ji podporuje její přítel. Potom by chtěla navštívit zahraničí, najít si zaměstnání a s přítelem musí vyřešit bydlení, protože v současné době bydlí u jejich rodičů. Přála by si mít v budoucnu dvě děti, ale založení rodiny chce naplánovat v pozdější době.

Životní priority a postoje: Respondentka zastává tradiční hodnoty v tom smyslu, že děti by chtěla přivést na svět do manželství. Je si vědoma přínosu společenských změn, díky kterým studuje v současné době soukromou vysokou školu a po jejím dokončení hodná cestovat. Poté by ráda našla uplatnění svého vzdělání a přispěla k hmotnému zabezpečení, protože její přítel v minulosti přišel o práce, a než nastoupil do jiného zaměstnání, byli odkázáni na pomoc rodičů. V budoucnu by chtěla mít s přítelem vyřešené bydlení a zajištění základních potřeb, nemá ale konkrétní představu jak toho dosáhnout.

Závěr: Petra je nevyzrálá mladá žena, která se zatím spoléhá na podporu rodičů a přítele. Společenské změny vnímá pozitivně a hodlá jich využít cestováním po dokončení vysokoškolského studia. Nemá konkrétní představu o budoucnosti, možné založení rodiny chce řešit až v horizontu nejméně pěti let.

Kazuistika 3. respondentka Dana

Původní rodina: U této respondentky je znát velmi silná vazba na původní rodinu. Je jedináček a má velmi pěkný vztah se svými rodiči. Respondentka žije ve společném bytě se svým přítelem. Vliv její původní rodiny je veliký, ale rodiče ji do soukromí nemluví.

Manželství a rodina: Respondentka uvedla, že má přítele, se kterým žije již 18 let ve společné domácnosti. Partnerský vztah je pro ni důležitý, ale preferuje volnou formu soužití. Je přesvědčena, že manželství nic neřeší. Od partnera očekává, že ji pomůže s chodem domácnosti. O založení rodiny a dětech vůbec neuvažuje. Za dobu trvání soužití si zvykla na způsob života a neumí si představit, že by mělo dojít ke změně.

Mateřství: Respondentka používá antikoncepci, aby zabránila nechtěnému početí. Děti nechce. Zda by si dítě nechala v případě, že by otěhotněla, neví. Rozhodla by se až v případě, pokud by taková situace nastala, ale nepředpokládá ji.

Priority a názory: Respondentka preferuje klidný život s přítelem. Nehodlá se vzdát placeného zaměstnání ani měnit zažitý způsob života. Důležitý je pro ni dobře fungující partnerský vztah a pocit celkové spokojenosti se životem, zdraví a dobré zaměstnání. Je si vědoma, že vše spolu úzce souvisí a vytváří celkovou spokojenost. Oceňuje svobodu ve všech oblastech života, emancipace ji vyhovuje a vítá ji. Uvedla, že si přeje být nablízku svým rodičům.

Závěr: Dana má sklon k samostatnosti ale nepřipouští si nic, co by mohlo vybočit z jejich plánů. Je dostatečně zajištěná a nehodlá slevit ze svých postojů. Vyhovuje ji volné soužití s partnerem, ale nechce vychovávat děti. Je do určité míry vázána na rodiče.

Kazuistika 4. respondent Petr

Vliv původní rodiny: Respondent pochází z neúplné rodiny. Od 12 let žil s matkou a mladším bratrem. Matka se po ovdovění již nikdy znovu neprovdala, ani nenavázala vztah s dalším mužem. Byl veden k zodpovědnosti a samostatnosti, aby mohl začít vypomáhat v rodinném podniku, jehož vedení po onemocnění matky převzal. Mladšího bratra podporoval finančně na studiích, posléze vedli podnik společně. Do budoucna chce udržet v chodu podnik, který je zdrojem hmotného zabezpečení. Našel si přítelkyni, se kterou si pořídili vlastní byt ve stejné obci, kde žije jeho nemocná matka, s níž je v kontaktu každý den. Z popsané skutečnosti lze usuzovat, že je cílevědomý, aktivní, dokázal jako starší syn převzít mužskou roli v rodině jako vzor pro mladšího bratra.

Manželství a rodina: Dlouhodobý partnerský vztah s přítelkyní vedl k pořízení společného bytu a narození dítěte. Po odjezdu bratra na dlouhodobý pobyt do zahraničí zajistil dočasnou náhradu za bratra v podniku, aby měl časový prostor na rodinu. O uzavření manželství nepřemýšlí, protože v porovnání s faktickým stavem v tom nespaturuje aktuálně žádný přínos, a prostředky, které by musel vynaložit na svatbu raději momentálně investuje účelněji. Přítelkyně na uzavření sňatku netrvá ani o tom nehovořili. Uzavřením sňatku v budoucnu si není jist.

Otcovství : Respondent se cítí na roli otce. Dříve pomáhal ovdovělé matce a jako starší se snažil být mužským vzorem mladšímu bratrovi. Je pro něj důležité, aby jeho dítě vyrůstalo v zajištěné rodině a dostávalo se mu potřebné péče a výchovy od obou rodičů. Nepovažuje při výchově za rozhodné, zda bude či nebude sezdán s partnerkou. Důležité je podle něj rodinu zabezpečit a zajistit dítěti vhodné podmínky pro všestranný vývoj. Je připraven pokračovat ve vedení rodinného podniku takovým způsobem, aby hmotně byl schopen zabezpečit jak dítě, tak přítelkyni tak dlouho, jak bude třeba.

Priority a názory: Hlavní prioritou respondenta je hmotné zajištění partnerky a dítěte a podílet se na společné výchově a vedení domácnosti. Má částečné obavy, aby přítelkyně neuspěla nastup do zaměstnání po skončení mateřské dovolené, chce aby se dítěti věnovala co možná nejdéle. Preferuje jednoznačně výchovu dítěte a rodinný život a zdraví. Společenské změny vítá, neboť mu umožňují vést rodinný podnik a zabezpečit tak rodinu. O budoucnost se neobává, neboť vede restaurační zařízení s pravidelnou a rozrůstající se stálou klientelou a poklesu návštěvnosti se neobává. Nevidí nic špatného na tom, že je v osobním kontaktu s bývalou přítelkyní.

Mimo rozhovor vím, že vzhledem ke kvalitám služeb, je zařízení nejvyhledávanějším podnikem v lokalitě a jeho existence není ohrožena, byť se v blízkosti nacházejí dva konkurenční podniky, přičemž návštěvnost začala růst po převzetí podniku respondentem.

Závěr: Petr je mladý muž, který v důsledku životní situace předčasně dospěl. Ovšem svému životu nepřistupuje zodpovědně. Je si vědom svých povinností i odpovědnosti k rodině i podniku, ale svým jednáním vyvolává u partnerky nejistotu z budoucnosti.

Kazuistika 5. respondent Ondřej

Vliv původní rodiny: Respondent vyrůstal v úplné rodině s rodiči a se starším bratrem. Z rozhovoru vyplývá, že partnerské vztahy mezi oběma rodiči byly dobré. Otec matce vypomáhal v domácnosti i s péčí o děti. Když koupili starší rodinný dům, otec jej svépomocí uvedl do velmi pěkného stavu. Rodiče se snaží podporovat oba syny stejným dílem. Respondent se po několikaleté známosti nastěhoval k rodičům své přítelkyně.

Manželství a rodina: O uzavření manželství a založení rodiny v současné době respondent neuvažuje. Podporuje svou přítelkyni při studiu na vysoké škole. V současné době má zaměstnání, ale z předchozího zaměstnání byl kvůli snižování stavu propuštěn a ví, že bez zajištění by bylo obtížné uspokojit nároky rodiny. Má za to, že rodinu by měl živit muž. I dítě by chtěl v budoucnu vychovávat s partnerkou nezávisle na rodičích svých nebo partnerky.

Priority a názory: Ondřej preferuje soužití s partnerkou, ale nejprve musí mít jistotu, že dokáže zabezpečit ji a případně i dítě nebo děti. O založení rodiny uvažuje až v pozdějším věku, protože v současné době, kdy jeho přítelkyně studuje a bydlí u jejích rodičů, se může věnovat koníčku, na který by nemusel mít v případě rodinného života dostatek času.

Závěr: Ondřej je do určité míry realistou a má představy o budoucím životě po boku své přítelkyně, a založení rodiny, ovšem v současné době mu vyhovuje stávající způsob života s využíváním volného. Nejprve chce mít jistotu, že dokáže rodinu zabezpečit a teprve potom by se rozhodoval o tak důležitém kroku jako je založení rodiny.

Kazuistika 6. respondent Martin

Vliv původní rodiny: Respondent vyrůstal v rodině společně s bratrem a podle svého názoru se jeho výchova nelišila od ostatních. Na výchově se podíleli oba rodiče, stejně tak jako na domácích pracech, což považuje za samozřejmost. Uvedenou skutečnost vnímá pozitivně a má za to, že o domácnost se partneri starají rovným dílem.

Manželství a rodina: Respondent má stálou partnerku, se kterou sdílí již mnoho let společnou domácnost. V minulosti uvažoval o uzavření manželství a založení rodiny, tedy pořízení dítěte, avšak partnerka jeho názor nesdílela. I když žijí ve společné domácnosti sami, partnerka, která vyrůstala jako jedináček, zůstala fixována na své rodiče. Protože mu partnerka jinak vyhovovala, zůstal s ní ve volném svazku. Během doby si navykl na způsob života a o svatbě ani založení rodiny už neuvažuje. Současný stav mu plně vyhovuje. Založení rodiny by znamenalo přehodnocení dosavadního způsobu života i priorit a na tak významnou změnu už není ochoten přistoupit.

Priority a názory: Respondent má jasnou představu o budoucnosti. Hodlá zůstat ve volném svazku se svou dlouholetou přítelkyní, aniž by uzavřel manželství, nebo založil rodinu. V důsledku společenských změn, které vnímá kladně, může s přítelkyní pravidelně cestovat do zahraničí a společně si mohou připravovat zabezpečení na důchod.

Závěr: Martin je dospělý vyzrálý muž středního věku, který má jasnou představu o své budoucnosti. V minulosti přistoupil na představu partnerky, které se přizpůsobil a během času vzal její názor za svůj. Umí zhodnotit východiska z různých situací, ale přizpůsobil se nekompromisnímu názoru partnerky. Svého rozhodnutí nelituje a na svém způsobu života, tak jak jej vede posledních 18 let a nechce v životě žádnou změnu, která by změnila jeho stereotypní život.

3.7. Výsledky kvalitativního průzkumu

Výzkum uskutečněný za účelem zjištění preference a důvodu preference formy soužití partnerů opačného pohlaví v současnosti a postojů současné populace k manželství a rodině. Výzkum přinesl zajímavé poznatky o postojích současné populaci, která prožila větší část života po politicko-ekonomických změnách, které proběhly v naší zemi v roce 1989.

Protože někteří z respondentů považovali téma za citlivé, vycházel jsem z polostrukturovaných rozhovorů, které mi však byly spíše oporou než abych trval na striktním a přesném zodpovězení konkrétních otázek.

Přístupu všech šesti dotazovaných si vážím a současně mě mile překvapil jejich zájem o téma i postoje většiny z nich.

Mladí lidé pocházejí z různých sociálních prostředí. Dva z nich vyrůstali od dětství pouze s jedním rodičem – matkou. Všichni jsou do současné doby svobodní, dva z nich vychovávají dítě. Změny po roce 1989 jim přinesly možnosti, které generace před nimi nepoznaly, ovšem současnost od nich vyžaduje daleko větší odpovědnost za veškeré jejich jednání. Většina respondentů je přesvědčena, že bude schopna převzít zodpovědnost za svou budoucnost. Překvapivě nikdo z dotazovaných nespolehá na rodičovskou pomoc, i když některým z nich se dostává přinejmenším v podobě poskytnutí bydlení.

Očekával jsem, že všichni budou mít v plánu založení rodiny a proto mě trochu překvapilo, že dva z dotazovaných striktně založení rodiny odmítli. Ostatní uvažují do budoucna se dvěma dětmi.

Více jsem byl překvapen postojem k uzavření manželství. Dva z dotazovaných uzavření manželství kategoricky vylučují, další pár v nesezdaném soužití vychovává dítě a zatím na způsobu života nechce nic měnit s tím, že zvolená forma jim vyhovuje a tedy nepovažují uzavření sňatku za nutné, a pouze třetí pár uvažuje v budoucnu o uzavření manželství s tím, že v případě těhotenství by zvážili uzavření manželství neprodleně, aby dítě vyrůstalo u rodičů žijících v manželském svazku. Z tohoto lze usoudit, že mladí lidé si jsou vědomi skutečnosti, že společenská morálka prošla v uplynulých 20. ti letech významnou proměnou jako celá společnost, a nebudou tedy společností odsuzováni za svobodnou volbu formy soužití s partnerem opačného pohlaví a to ani v případě, pokud v takovém svazku budou vychovávat dítě nebo děti.

Spíše než odmítání manželství jde v mladé generaci spíše o odkládání přijetí závažných rozhodnutí nejen z důvodu využití svobod nabytých společností po roce 1989, ale zejména proto, že si uvědomují zodpovědnost za svůj život a nutnost hmotného zajištění, které zřejmě hraje v dnešní době významnou roli.

Jsem přesvědčen, že v budoucnosti se naše společnost nemusí bát o tradiční rodinu. Je ovšem nezbytné připravit se na to, že podoba rodiny se bude dále měnit a vyvíjet

v souvislosti se změnami společnosti, potažmo společenskými podmínkami. Nejinak tomu ovšem bylo v každé historické etapě.

3.8. Dílčí závěr

Není jednoduché definovat pojem výzkum. Osobně bych se přiklonil k definici podle Petera Gavory „Výzkum je systematický způsob řešení problémů, kterým se rozšiřují hranice vědomostí lidstva. Výzkumem se potvrzují či vyvracejí dosavadní poznatky, anebo se získávají nové poznatky”.⁴² K takové definici nezbývá než dodat, že výzkum musí být dobře připraven, prováděn dlouhodobě a vhodnými metodami, co nejpřesněji vyhodnocen, protože jenom tak lze docílit jeho objektivnosti.

Na jednoduchou otázku typu „Proč upřednostňujete nesezdané soužití před manželstvím?“, by člověk očekával jednoduchou a jednoznačnou odpověď. Ovšem není tomu tak. Najít jednoznačnou odpověď je těžké a ne vždy se ji podaří nalézt.

Z rozhovorů s mladými lidmi žijícími v neformálním svazku jsem vyzoroval, že s jejich volbou souvisí mimo jiné i akceptace společnosti k této formě soužití, které je svým způsobem stavěno na roveň manželství, stejně jako je společností tolerována výchova dětí v nesezdaných svazcích, což bylo ještě v 80 – tých letech minulého století považováno za něco zcela nestandardního, až amorálního či za závažný prohřešek proti etiketě.

Z rozhovorů jednoznačně vyplynulo, že k nejčastějším motivům vstupu do manželství patří:

- přání výchovy dětí v manželství
- snaha o nezávislost na rodičích
- získání právních jistot poskytujících manželstvím

⁴² Gavora, P. Úvod do pedagogického výzkumu, Brno, Paido, 2000, 11 s.

Naopak nejčastějšími důvody volby nesezdaného svazku jsou:

- nedostupnost vlastního bydlení
- dočasná bezdětnost
- obava z finančního zajištění rodiny
- vyzkoušení společného bydlení
- neukončené vzdělání

U mladé generace došlo v posledních desetiletích k výrazné změně priorit, které mají rozhodující vliv nejen na volbu formy partnerského soužití, ale na způsob života vůbec.

Závěr

Přestože lidstvo sestává z mnoha jedinců - individualit, člověk je tvor společenský, což znamená, že pro svůj další život potřebuje jiné individuality, které vyhledává. Od prvopočátků lidstva byla základní jednotkou, se kterou přišel jedinec jako s první do kontaktu, rodina. Tatáž rodina, která významným způsobem ovlivňuje každého svého člena.

V průběhu staletí se prošla rodina, jakožto jedna ze základních sociálních institucí významnými změnami, kterým byla společnost v různých historických epochách přikládána různá váha.

Ještě v posledním desetiletí minulého století bylo za tradiční rodinu považováno manželské soužití a výchova dětí vzešlých z manželského svazku.

Po roce 1989 se společně se změnou společnosti začal měnit i pohled na morální hodnoty společnosti. Jednou z hodnot, které do určité míry ztrácejí na svém dřívějším významu je manželství.

Přestože většina současné populace vyrůstala a tedy byla formována vztahy v tradiční rodině, vliv původní rodiny na rozhodování o formě partnerského soužití nemá významný vliv.

V průběhu výzkumu bylo provedeno šest rozhovorů, které podkryly osobní stanoviska respondentů k pohnutkám, které je vedou k volbě formy soužití s partnerem opačného pohlaví. Výsledky ukazují, že v uplynulém desetiletí klesá sňatečnost, tedy že roste počet svobodných mužů i žen a tedy i počet osob žijících v nesezdaných svazcích a současně byla zjištěno, že rozhodování současné populace o formě vzájemného soužití je významně ovlivněno společenskými poměry v České republice utvářejícími se po listopadu 1989.

V několika posledních letech se stále častěji hovoří o krizi rodiny a stále častěji se na nejrůznějších úrovních diskutuje o způsobech podpory rodiny tak, aby byl zvrácen trend posledních desetiletí, který kromě snížení sňatečnosti s sebou nese i snížení porodnosti, avšak zpravidla jde o předvolební rétoriku politických stran, které se snaží oslovit mezi mladou generací potencionální voliče.

Na základě provedeného kvalitativního výzkumu jsem přesvědčen, že snížení sňatečnosti, snížení porodnosti i rozšíření formy soužití v nesezdaných svazcích je přirozeným společenským procesem, který po změně společenských podmínek po listopadu 1989, kdy došlo ke změně nejen politických, ale zejména ekonomických, musel nutně následovat.

Možnosti studia v zahraničí nebo cestování, umožňují sice mladé nové životní perspektivy, ovšem z ekonomického hlediska jsou možnosti realizace případných plánů dostupné pouze části populace, což je pro mnohé příslušníky mladé generace rozhodujícím prvkem pro volbu bez ohledu na možnost negativního dopadu na společnost.

Jak vyplynulo z rozhovorů, ne všichni plánují založení rodiny a děti. Shodně však uvádějí, že jejich rozhodnutí souvisí s ekonomickou situací a schopnosti hmotného zajištění. Ve všech případech se jedná o několikaletá či déletrvající soužití ve volných

svazcích, kdy až na jednu výjimku si ostatní jsou jisti kvalitami partnerů, méně však jejich schopnostmi hmotně zabezpečit rodinu.

Odkládání sňatků, či upřednostňování soužití v neformálním svazku není novým fenoménem. Obdobné formy soužití byly v historii zaznamenány. Jsou to změny v možnostech a způsobech zajištění obživy, které se stejně jako v minulosti odráží na volbách způsobu života.

Z tematické literatury lze vyčíst, že v minulosti nebylo uzavírání manželství založeno na svobodě volby. Zpravidla šlo o majetkové smlouvy mezi rody, dojednáváné ještě za dětství budoucích manželů.

Ovlivnění mladé generace lze jistě přičíst i zrychlujícímu se životnímu tempu, narůstajícímu vlivu médií a reklamního průmyslu, stejně tak jako narůstajícímu významu založeném na pracovních úspěších. Rychle se zvyšuje se životní tempo, narůstá vliv médií, reklamního průmyslu a také globalizace na mladou generaci. Poslední dvě desetiletí 20. století se ve společnosti stále více prosazuje individualismus a narůstá kredit osobní prestiže založený na pracovním úspěchu.

Sociologové a demografové se snaží zmapovat vývoj společnosti a hovoří v souvislosti s vývojem a předpoklady do budoucna o krizi rodiny. Podle mého přesvědčení se však nejedná o krizi v pravém slova smyslu. Jde o přirozenou reakci na vývoj společenských podmínek. Soužití mezi mužem a ženou se posouvá do nové polohy a je pravděpodobné, že důsledky demografy zaznamenaných změn pocítí příští generace.

Na úplný závěr bych rád odpověděl na otázku, kterou jsem si položil ve své bakalářské práci: upřednostňování formy nesezdaného soužití před uzavřením manželství je ovlivněno politicko-ekonomickými změnami po roce 1989, které výrazně ovlivnily možnosti současné generace a současně ji učinily plně zodpovědnou za své konání.

RESUMÉ

Předkládaná práce se skládá ze dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část je rozdělena na dvě kapitoly. První kapitola pojednává o nesezdaném soužití, které provází lidstvo přinejmenším od starověku, kdy byla jeho existence zaznamenána. Jeho omezení přišlo s nástupem a rozvojem křesťanství. Postupný vývoj společnosti vedl až k upožadení uznávaných principů a po historických změnách zejména ve 20. století (v ČR po roce 1989), které s sebou přinesly větší osobnostní práva jednotlivců. V důsledku změn došlo k nárůstu, počtu soužití mezi partnery opačného pohlaví v neformálních svazcích a úměrně s tím začala klesat sňatečnost. Přestože v České republice není forma nesezdaného soužití nijak definována ani zakotvena, z formulací některých právních norem lze dovodit, že s možností neformálních svazků se počítá.

Ve druhé části jsem pojednal o manželství. Vymezil jsem pojem a nastínil právní úpravu, která se soužití v manželství týká. Zmínil jsem legislativu upravující uzavírání sňatku, nabývání či pozbývání majetku, bydlení, dědění a v neposlední řadě i zánik manželství.

V praktické části jsem provedl výzkum formou polostrukturovaných rozhovorů, kdy dotázaným nebyly kladeny přesné otázky. Byl jim navržen koncept a ponechán prostor k volnému vyprávění podle dané struktury. Vyprávění byla zpracována a byly sepsány kazuistiky.

Anotace

Lidé, kteří žijí, nebo hodlají žít v některé z forem partnerského svazku, by si měli být vědomi možných právních důsledků, které s sebou může ta či ona forma partnerského soužití přinést. Závažnost právních důsledků spojených s výběrem formy vzájemného soužití si někteří vůbec neuvědomují. Nezávisle na lidské vůli mohou nastat situace, které nebyly partnery ve volném svazku předvídané, ačkoliv předvídané být mohly. Přestože soužití v neformálních svazcích není v našem právním řádu definováno, stále více současné generace dává tomuto způsobu soužití přednost před manželstvím, které je přesně vymezeno legislativní úpravou a soužití v tradičním

manželství tedy může partnerům žijícím o oficiálním svazku přinést při neočekávané události výhodu.

Klíčová slova

manželství, nesezdané soužití, sňatek, vývoj rodiny

Annotation

People who live or intend to live in some form of union partners should be aware of possible legal consequences that come with this or that can form a partnership to bring coexistence. The severity of the legal implications associated with the selection of forms of mutual co-existence, some are not aware of. Independently of human will, situations may arise that were not partners in the free volume predicted, although they can be anticipated. Although volumes in informal cohabitation is not defined by our legal system, more and more present generation gives the preferred way of living together before marriage, which is precisely defined legal standard and coexistence in a traditional marriage partners may thus living on the official bond yield unexpected events in advantage.

Key words

marriage state, cohabitation, marriage, family development,

Literatura a prameny (použité zdroje)

Zákony

1. Císařský patent JGS Nr. č. 946/1811 Sb.
2. zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
3. zákon č. 94/1963 Sb. o rodině
4. zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník
5. zákon č. 100/1988 Sb. o sociálním zabezpečení
6. zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky
7. zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod
8. zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře
9. zákon č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění
11. zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí
12. zákon č. 110/2006 Sb. o existenčním minimu
13. zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník

Literatura

14. BAKALÁŘ, E. a kolektiv. Rozvodová tematika a moderní psychologie, 1. Vyd. Praha: Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1089-2
15. BOLOGNE, J.-C. Dějiny svatebních obřadů na západě, Praha: Volvox Globator, ISBN 80-7207-054-1
16. FIALOVÁ, L., Představy mladých lidí o manželství a rodičovství, 1 Praha Sociologické nakladatelství SLON, 2000, ISBN 80-80850-87-7
17. GAVORA, P., Úvod do pedagogického výzkumu, Brno, Paido, 2000, ISBN 80-85931-79-6
18. GIDDENS, A. Sociologie, Praha, Argo, 1999, ISBN 80-7203-124-4
19. PETRUSEK, M. , WINKLER, J., Velký sociologický slovník, Praha, 1996, ISBN 80-7184-164-1
20. CHALOUPKOVÁ, J., KREJČÍŘOVÁ, D., Praha, Grada, 2006, ISBN 978-80-247-1284-0
21. PLŇAVA, I., Manželství a rodiny, Brno, Doplněk, 2000, ISBN 80-7239-039-2

22. PLŇAVA, I., Spolu každý sám, v manželství a rodině, Praha, Nakladatelství lidových novin, 1998, ISBN 80-7106-292-8
23. SIROVÁTKA, T. et.al. Rodina, zaměstnání a sociální politika, 1. Vy. Brno, Albert, 2006
24. SOUDKOVÁ, M. O zdravých vztazích mezi lidmi, Brno, Doplněk, 2006, ISBN 80-7239-196-8
25. ŠPATENKOVÁ, N. Jak řeší rodinné krize moderní žena, 1. Vyd. Havlíčkův Brod, Grada Publishing, a.s. 2006, ISBN 80-247-1567-8
26. VÁGNEROVÁ, M. Dětství, dospělost a stáří, Praha, Portál, 2000, ISBN 80-7178-308-0

Periodika

27. LUŽNÁ, R. Právní vztahy mezi mužem a ženou, kteří nejsou manželi. Právo a rodina, 10/2007, roč. 9, Linde nakladatelství s.r.o., ISSN 1212-886X

Internet

28. www.czso.cz/sldbvo
29. www.zsf.jcu.cz/struktura/katedry/kko/projekty//frvs-2008
30. www.monamie.cz/post/2311-dejiny-svatebnich-obradu
31. www.mojepoplatky.cz/rozvod-manzelstvi-jak-na-to 15.3.2012